

ŽENSKO VPRAŠANJE V ISTRSKEM DEŽELNEM ZBORU. IVANKA. TRST.

Dne 2. avgusta sem se udeležila — kot slušateljica seveda — seje deželnega zbora istrskega. Ravno prav sem prišla. Na dnevnem redu je bilo drugo čitanje zakonskega predloga o ureditvi pravnih razmer istrskega učiteljstva. Ta seja je spravila na dan toliko zanimivih podatkov, pokazala je tako jasno, kje imajo istrske učiteljice iskati svoje prijatelje in kje svoje nasprotnike, da se mi zdi potrebno, seznaniti s to sejo tudi čitateljice „Slovenke“.

Preskočiti hočem ostale točke dnevnega reda ter se omejiti, da poročam o navedeni zadnji točki. Pred vsem pa moram omeniti, da so poslanci Spinčič in drugovi sestavili samostojen načrt o izboljšanju plač učiteljstvu javnih ljudskih in meščanskih šol v Istri, oziroma k zakonskemu načrtu deželnega odbora predložili spremembe, katerih najvažnejše obeležje je to, da naj bi se ne delalo nobenega razločka med učiteljstvom na kmetih in v mestih ter da bi učitelji in učiteljice naj dobivali za isti trud jednako plačo.

Po načrtu slovanske manjšine v deželnem zboru naj bi se ustanovila letna plača učiteljskega osobja na ljudskih šolah z zneskom 1200 K na leto, le puljski učitelji in učiteljice naj bi uživali doklado 200 K, ki bi se pa ne upoštevala v pokojnino. Namestni učitelji in učiteljice s spričevalom zrelosti bi dobivali letno plačo 900 K, učiteljsko osobje meščanskih šol pa 1600 K. Petletnice učiteljskega osobja, ki bi se računale od usposobljenosti do 30. leta službovanja, bi znašale na ljudskih šolah

po 150 K na leto, na meščanskih šolah pa po 10% letne plače. Ravnatelj in ravnateljice meščanskih šol bi dobivali 500—600 kron letne doklade, voditelji in voditeljice ljudskih šol pa od vsakega razreda, ki ga imajo voditi, 100 kron na leto, a največ 300 kron. Kot ekvivalent za stanovanje se določa za ravnatelje (tri sobe s pripadki) po 700 K (v Pulju), 500 K (Koper, Poreč, Pazin, Volosko, Opatija, Lovran in Mali Lošinj, a po 400 K v drugih občinah, in za ostalo učiteljsko osobje po 600, 400 in 300 K v istem redu in za ista mesta. Namestni učitelji in učiteljice bi dobivali iz istega naslova po 250, 200 in 150 K.

To so glavni podatki iz predloga manjšine, katerega je pa večina zavrgla, sprejemši predlog deželnega odbora, nekoliko spremenjen po šolskem odseku.

Ta zakonski načrt deli učiteljstvo v tri kategorije. Prva kategorija (desetinka vseh učiteljskih mest) ima dobiti osnovno plačo letnih 1400 K, druga (4 desetinke vseh mest) po 1200 K in tretja (5 desetink) po 1000 K. Učitelji v mestih z okrajnim sodiščem dobivajo doklado po 200 K na leto, a v nekih večjih in zlasti industrijskih krajih po 100 K, v Pulju še razven tega osebno doklado, ki se ne bo uračunala v pokojnino, po 200 K in v Opatiji ter Lovrani po 100 K.

Učiteljice dobivajo le po 80% plač in doklad, kakor jih uživajo učitelji, usposobljeni podučitelji brez razlike 900 kron, istotako podučiteljice po 800 K, podučitelji brez spričevala usposobljenosti po 800 K in take podučiteljice po 700 K.

Plače učiteljev meščanskih šol deli načrt večine v dve vrsti, prvo z letnimi

1800 K, drugo s plačo 1600 K na leto, o čemer bi puljski učitelji dobivali zopet osebno službeno doklado po 200 K, ki se nimajo uračunati v pokojnino.

Učiteljice meščanskih šol dobivajo zopet le 80% od plač in doklad učiteljev.

Petletnice znašajo po tem načrtu po 135 K za podučitelje, 150 za učitelje ljudskih šol, a 175 za učitelje meščanskih šol; žensko osebje dobi zopet le 80%.

Doklade ravnateljem se vjemajo s predlogom manjšine (600 K za osemrazredne meščanske šole, 500 K za samostalno meščansko šolo in po 100 K od razreda ljudskih šol, največ po 300 K na leto) — toda z razločkom, da so učiteljice zapostavljene tudi tukaj ter imajo dobiti le 80%.

Isto velja glede stanarine, ki je po načrtu večine neugodnejše določena, nego po načrtu slovanske manjšine. Tudi tu imajo učiteljice v dobiti le 80%, oziroma podučiteljice po 20—50 K manj nego podučitelji.

Preidimo k razpravi!

Posl. Bennati, kot poročevalec šolskega odseka, je mej drugim predlagal, da se zavrne prošnjo učiteljic v Koprno, za jednako plačo z učitelji ter da se ne uvaža zakonskega načrta poslanca Spinčiča in dr., ker se odbor ne zлага z nazeri, ki so v istem navedeni. Predsednik je prečital ta zakonski načrt v italijanskem prevodu.

Na to se je oglasil prof. Spinčič, ter med huronskim krikom galerij in gospode poslanca večine govoril hrvatski blizu tako-le:

„Visoka zbornica! Zelo me veseli, da se je v občie prišlo do nečesa, s čemer se hoče poboljšati žalostno stanje učiteljev in učiteljic v Istri. Pred seboj imamo zakonski načrt deželnega odbora, pripremljen po zahtevkih c. kr. vlade in nekoliko spremenjen po šolskem odseku dež. zbora, in

predlog moj in mojih drugov, odnosno tudi naš zakonski načrt. Nočem dolgo govoriti, ker je naš predlog obrazložen in znan tudi iz italijanskega prevoda in ker je naš načrt samo izliv načel, ki se nahajajo v našem predlogu; marveč hočem samo na kratko pokazati razlike med prvim in drugim načrtom.

V predlogu dež. odbora, odnosno deželnozborskega šolskega odbora se delajo razlike po krajih, po vrstah: učitelji prve, druge in tretje plačne vrste; delajo se razlike nadalje s tem, da se učiteljem nekih krajev da na leto po 200 kron več, a zopet drugih krajev po 100 kron več, s čemer se dela krivica vsem ostalim; razlikuje se učitelje in učiteljice na eni strani, podučitelje in podučiteljice na drugi strani, dočim imajo vsi jednako podučevati; razlikuje se med možkim in ženskim osebjem. Vse to se nam zdi neopravičeno, krivično, da, zdi se nam celó pristransko, ker je jasno, da se zapostavlja učiteljsko osebje po vaseh, in to je većinomahrvatsko in slovensko, učiteljskemu osebju v mestih, ki je većinomahitalijansko.

Vsakdo, ki v šoli podučuje, mora imeti jednake nauke, mora položiti jednake izpite, mora v isti meri podučevati. Ako bi se v občie imelo delati kake razlike med učitelji po mestih in vaseh, moralo bi to biti v prilog učiteljem na kmetih, ne pa onim v mestih. Učitelj na kmetih ima navadno mnogo več dece podučevati, po sto in več, nego učitelj v mestu, ki jih ima po 40—50 in malokdaj več.

Težavnejše je za prvega podučevati tudi za to, ker ima otroke iz več šolskih let. Pa še iz enega razloga bi morali imeti učitelji na kmetih prednost pred učitelji v mestih. Na temelju zakona o šolskih taksah, ki ste ga napravili vi, gospodje večine, mora se od vsakega šolskega otroka, bil v mestu ali pa v vasi, plačati jednako šolsko takso. Na račun šolskih otrok, ki

jih podučujejo učitelji na kmetih, prihaja v šolski zaklad, iz katerega dobivajo učitelji plačo, dvakrat toliko denarja kakor pa v mestih.

Mi pa nočemo delati nobene razlike v plačah. Naš predlog gre za tem, da se vse plače izjednačijo. Jednake študije, jednaka sposobnost, jednaka služba v mestih in po vaseh, učiteljev in podučiteljev, moških in ženskih, pa za to tudi za vse jednaka plača, ki se naj poviša samo tekom let, o uspešnem delovanju. Razlika bodi samo med tistimi, ki imajo skušnjo usposobljenosti, in tistimi, ki je nimajo, in pa razlika v stanarini, katera je vsekako večja v mestih nego po vaseh. Po teh načelih smo sestavili zakonski načrt. K točkam, ki jih je predložil deželni odbor, odnosno šolski odsek deželnega zbora, predložili smo spremembe, ki smo jih pred sejo izročili predsedniku v hrvatskem jeziku in ki jih je dal takoj prevesti na italijanski jezik.

Ne bom dalje govoril, ampak prosim gosp. predsednika, da naše spremembe pri vsakem paragrafu dá na razpravljanje in na glasovanje.

Ne treba skoro omenjati, da ne soglašam z g. poročevalcem, ki pravi, da je zokonski načrt večine pravičnejši nego naš. Vprašajte nepristranske može, apelirajte na strokovnjake, ki razumejo šolske stvari in učiteljske razmere, vprašajte njih, kateri načrt je pravičnejši! Vse učiteljske moči morajo imeti jednake sposobnosti, vsi morajo opravljati jednako službo, vsem naj teče jednaka plača!

Jaz vas v imenu pravičnosti in objektivnosti, ki bi morala vladati v tej vis. zbornici, v imenu prave liberalnosti, pa ne tiste, ki se jo navadno naglaša, prosim, da glasujete za naš predlog. Ako ste objektivni, ako ste pravični in svobodoumni v pravem, krščanskem smislu, glasovali boste za naš predlog. Jaz vam ga priporočam“.

Med tem govorom, o katerem so neki poslanci večine celo zapustili dvorano, je

galerija pridno kazala sledovo 2000-letne kulture, s katero se Italijani tako radi ponašajo. Priobčujemo ta govor po steno-grafiških beležkah v celoti, ker se izvajanja ostalih naših poslancev bistveno ujemajo s tem, kar je rekel prof. Spinčić. Zlasti dr. Leginja je podpiral predlog prof. Spinčića ter večkrat posegel v debato. Ker pa je govoril italijanski, zamorem poročati le o najmarkantnejših potezah njegovega govora. Odločno se je upiral razlikovanju med učitelji in učiteljicami, zlasti tudi zato, ker ni res, da bi učiteljice imele manjše potrebe od moških. Njegova (govornikova) obleka, njegov klobuk je mnogo cenejši nego klobuk in obleka kake učiteljice, ne glede na ostale potrebščine.

Za stanovanje in hrano ne rabi učiteljica nič manj, nego nje moški kolega, ako pri poslednjem „prvem kvartinu ne slede še drugi“.

Morda je utemeljno v narodnosti, da dru. Leginji in dr. ne gre v glavo, zakaj bi se delalo razliko med moškim in ženskim učiteljskim osebjem.

Na te opazke je odgovarjal italijanski poslanec Glezer, ki je izjavil, da je tudi on bil za to, da se dá učiteljicam jednako plačo kakor učiteljem, pod pogojem, če se omože, da ne hajo vse njih pravice do dežele. Reklo se mu je, da se 80% vseh učiteljic rajši zadovolji z 80% plače, nego bi se odpovedale možu.

Na to je zopet obširno odgovarjal dr. Leginja, naglašaje, koliko težavnejši je trud učiteljev in učiteljic na kmetih, pri tolikih otrokih, ki pridejo v šolo, ne da bi se morda doma še naučili napraviti sv. križ, kajti v šoli se začno še le učiti govoriti; v zaduhlih sobah, ki nikakor ne odgovarjajo predpisom higijene; z nedostatnimi učili. Ako ima učitelj lastnih otrok, kolike težave mu nastanejo n. pr. o epidemičnih boleznih, ko mora zdravniku, oddaljenemu po več ur, plačati za en ložisk

do 20 gld.; — koliko preglavic mu dela vzgoja otrok; ako pošlje eno dete v mesto, mora zanemarjati drugo deco ali pa se gmotno uniči. Kar se tiče učiteljic, je omenil govornik, da imajo iste razmeroma še več truda nego učitelji, ker morajo podučevati tudi v ročnih delih. Glede možnosti bilo bi docela krivično, če bi učiteljice v takem slučaju morale zapustiti službo, kajti kot matere še le potanejo vzgojiteljice v pravem pomenu besede.

V razpravo je posegel tudi posl. Vareton, ki je dokazoval, da so učiteljice zadovoljne s tako plačo, ker se niso do zadnjega časa prav nič pritoževale proti zapostavljanju!...

Na ta naravnost neverjeten „dokaz“ je odgovoril prof. Mandić, ki se je v svojem govoru dotaknil i ženskega vprašanja. Ker je galerija govor prof. Mandića tako nesramno motila, da se je celo predsedniku zdelo preveč ter je dal galerijo izprazniti, zamorem podati le glavne misli iz govora.

Prof. Mandić je rekel: Poslanec Vareton je hotel dokazati s tem, da so se učiteljice še le pozno odločile do koraka, da zahtevajo jednake plače z učitelji, da one te pravice nimajo in da ne računajo na njo; a temu ni tako. Res je, da so se učiteljice pozneje oglasile za poboljšanje gmotnega stanja in za izjednačenje njihove plače s plačo učiteljev, a to moramo pripisati njihovi skromnosti, njihovi prisilni varčnosti in nazadnje tudi okolnosti, da se je žensko gibanje začelo javiti še le zadnji čas, da so ženske v prosvetljenih državah še le v najnovejši dobi začele zahtevati pravice, ki jim pritičejo....

Tudi posl. Kozulić se je potegoval za enakopravnost učiteljic.

Vse to seveda ni pomagalo. Kakor rečeno, predlog manjšine je padel, in sprejet je bil mnogo neugodnejši zakonski

načrt večine, ki je zlasti krivičen učiteljstvu na kmetih in v posebni meri še učiteljicam.

Nekaj dobrega pa je vendar imela razprava o učiteljskih plačah v istrskem deželnem zboru: marsikomu so se odprle oči, kje ima istrsko učiteljstvo iskati svojih prijateljev in zaščitnikov. Mene pa še posebno veseli, da se je na tako odličnem mestu priznalo opravičenost ženskega gibanja in da so se moške kakor Laginja, Spinčić, Mandić in Kozulić potegovali za enakovrednost ženskega dela.*

Kedar se slovensko ženstvo v toliki meri probudi, da začne zahtevati svoje državljanske pravice, ne bo se mu treba zatekati za pomoč k internacionalni soc. demokraciji, kajti ono najde v naših dičnih politikih spretnejših in vestnejših zagovornikov. Čast in hvala jim!

ŽENSKES V RUSIJI. BOŽIDAR TVORCOV KALUGA.

I.

Ruska vlada kaj skrbno gleda na to, da bi žensko gibanje v Rusiji dobilo praktično zanimanje, praktično smer, praktičen smisel. Tako je, na primer, nedavno ustregla srčni želji delovitega ženstva našega ter je dovolila osnovati in urediti žensko selsko-gospodarske tečaje pri Marijinskem selsko-gospodarskem učilišču okolo Saratova. Do zdaj je število poslušalk omejeno, sprejmo jih le 40. Na tečajih bodo predavali prepodavatelji (učitelji) Marijinske selsko-gospodarske šole, a vse delo bo vodil svet, kteremu bo načelnik ravnatelj omenjene šole. Predavali bodo o

*) Vidite, gospoda okoli »Rdečega Prapora«, kakšni so naši narodnjaki in kako klaverni junaki so ob njih moške, za katere se pri volitvah poteguje vaša stranka! To so pravi socijalisti brez visokodonečih bombastičnih fraz sicer, a v resnici, a Vi ste navidezni socijalisti, v resnici pa hlapeci gospodujoče klike.

zemljedelji, živinoreji, vrtnarstvu, sadjereji i drugih podobnih predmetih v objemu načrta za srednje gospodarske šole. Vsak začetek je težaven, i le tako si moramo tolmačiti skromni razmer te dobrodejne poskušnje i naprave. Če bo uspeh izdaten, seveda vlada ne opusti poskušnje, a prida jej tisti razvoj, ktereга želimo vsacemu praktičnemu i v svoji osnovi prekoristnemu podjetju.

* * *

Nektere stolične novine, mej njimi tudi take, ktere se redko lažejo, poročale so pred dobrim mesecem, da je rusko ministerstvo potov i cest razposlalo po vseh železničnih upravah okrožnico, v kateri predlaga svojim podrejenim uradom dopuščati žensk, pridobivših si na železnični službi pomimo (poleg) teoretičnega znanja tudi praktičnega urazumenja svojih dolžnostij, do službe mlajših računarjev i celo v oddelek železničnega kontrolja, kar menda pomeni nič več i nič manje, nego to, da so ženske bolj, ili vsaj ne menj poštene i vestne, čem (nego) so pa nekteri moški, kteri pohajajo okolo — denežnih jaščikov,*) kakor pravijo Rusi. Izrazov ne pojasnujem; kajti i bez komentarja si »zrajtate«, kaj s tem hočem reči ...

* * *

Letošnjo zimo i vygred (spomlad) bila je v Petrogradu temà razstav, mej njimi tudi ženska umetnostna razstava pod naslovom: »Výstavka Damskega Hudóžestvennago (lepih umetnosti) Kružkà« v prostorih društva »Spodbuje Umetnostij.« Kako i v čem pa se je ločila ta ženska razstava od drugih podobnih jej razstav, ktere bi mogli smatrati — moškimi? Je li možno bilo zapaziti kako posebnost, ktera bi opravičevala pridevek ženske? Ili so

jo tak naimenovali kar iz-za modne kličke (klička-ime), kakor bi rekel Rus? Poslušajmo očevdca g. Rezánceva, ki je tem potom pisal v »Mosk. Ved.« tako: Pomnim, kak mi je nekđaj rekel pianist Gross, profesor Petrograjske konservatorije i učenec A. G. Rubenšteina, da bi posebno pohvalil eno iz svojih učenk: »Ta pa igra, kakor moški!« Meni pa te karakteristike ni bilo dovelj; začel sem mu torej plameno ugovarjati: Če ženska igra energično i silno, znači to pač le, toliko, da so ta svojstva tudi ženskam lastna, ter da jih torej ni treba pripisavati izključno moškim. Ta epizoda mi je prišla v glavo, ko sem si ogledaval žensko razstavo. Zna je po katalogu, da so vse razstavljene reči izdelja ženska, voljno-nevoljno sem začel misliti, da sem zapažil neko obščo črto mehkosti i neodločnosti. More biti, da se posebno energične dame res niso udeleževale razstave krožka, pa meni se je na damski razstavi nekako čudno zdelo to-le: Zgodovinskih slik ni bilo nobene, žanrovih je bilo malo, da i te so bile bezcvetne, vse drugo pa so bili pejsaži, da cvetlice, i pejsaži nedolžni i bezmetežni (brezskrbni). Izpolnjeno pa je bilo vse prilično, skrbno, milo, simpatično. Najgorši so bili akvareli Danske princeze Marije. Druga posebnost razstave damskega krožka pa je bil oddelek umetno obrtnih rečij, pohišja, razne posode itd. Vse to je bilo olišpano z raznimi barvenimi podobicami, užganimi sličicami, bile so tudi reči iz tisnjene kože itd. Vsi ti predmeti so bili podobni finim, elegantnim igračam, na ktere je radovedno občinstvo napalo, kakor otroci na prve jagode, ter je razkupilo po cenah, kakoršne so v navadi le v ženskih toaletnih nujah (potrebah) i le v Petrogradu, gizdavem Petrogradu ...

II.

Naš senat je jeseni lanskega leta ukrenil prevažen akt za ruske žene-kmetice.

*) Denarnih zabojev.

Op. ur.

Kmetica Golovata iz Kijevske gubernije podala je na svojega moža tožbo, v kateri se je govorilo, da njen mož tak surovo postopa s svojo ženo, da jej ni več moči živeti z njim, da pa jej, ne glede na vse njene solze in molbe, pravice na samostalnost ne hoče dati. Te pravice je potem iskala od Poncija do Pilata po vseh kmečkih uradih, pa je nikjer ni mogla najti. Nasilno umreti ne mara, obrača se torej končno k najvišji pravni vlasti v državi, k praviteljstvujočemu senatu; če jej pa tudi ta odpove, bo pa primorana iti do samega carja iskat si pravice do znosnega človeškega obstanka.

Senat je odločni kmetici odgovoril, da jej daruje to pravico i da torej za naprej morejo vse kmečke žene v imperiji zahtevati si pravico na samostalno, od svojih mož posebno življenje, če dokažejo dotičnim vlastem, da mož i z njimi postopajo ne po — človeški, ili pa da jim nočejo ili ne morejo dajati nujnih sredstev za živež.

To razjasnilo kmečkih postav glede nerazločnosti sv. zakona napravilo je veliko šuma v naših novinah vseh političnih strank, a v občinstvu proizvedlo je kar trepet i strah. Večina novin, posebno stoličnih, je kaj likovala (glasno se veselila), tvrdé, da se je pa le zvrnil na večno v prepad mogočen steber starodavne, rabske Rusije; nahajalo pa se je še precej tudi takih glasil javnega mnjenja, ktera so zagotavljala, da bo ta senatski ukrep ne le poguben za kmečke družine, a on je tudi nepravilčen glede žen drugih, nekmečkih slojev prebivalstva ruskega. »Mosk. Ved.« pa so v senatski rešitvi videle kar precejšen kos revolucije ter so v dolgi, prav temeljito obsnovanih člankih dokazovale, da osnovnih postav nobeden urad, torej tudi senat, ne more spreminjati bez dovoljenja i soglasja carske vlasti na to. Ta

časnikarska vojna je bila precej dolgotrajna i tam i sem jako strastna. Hodili so celo sluhi (vesti), da bo senat tak ili inače primoran svoje tolmačilo preklicati ili pa vsaj omejiti ga točnimi, posamnimi slučaji i strogim nadzorom nad krajnimi, selskimi oblastmi. Nikdo ni vedel, kaj bo iz te kaše, jaz pa sem o tej stvari molčal, kakor vidite, prav fletno molčal, do zdaj molčal...

Po leti pa pri nas, kak i pri vas, velika i bogata gospoda živi na dačah, v derevnji, po letoviščih. Ni k tej, ni k drugi sebe ne prištevam, pa mej kmeti živim s svojo družino zdaj tudi jaz i kot človek siten i nemiren mnogo občujem z vsemi, kogar vidim i srečam. Tako sem se nedavno zatesal tudi v selski urad, v bobrovsko vólost, kjer sem mej drugim sprožil tudi besedo o lanskem senatskem ukazu. Pisar, velika glava v ruski selski občini, se mi je kar začudil ter me najprej okregal radovednežem, potem pa je hladnokrvno nadaljeval tako: »Milostivi gosudar! Vi se jako motite, če menite, da so take reči tudi pri nas uže možne. Mi živimo za pazduho Boga i starine, i ni nam, ni našim ženam nikakoršnih voljnostij, razun carskih. seveda ni treba. Kar nam zapove naš bátjuška car, to nam je sveto: vse drugo pa nam je trin travá, deveta briga. Kijev pa res ni Kaluga, a Kijevska gubernija ni gubernija Kaluška. Tam ni naš narod, narod veliko-ruski, tam je vsaka inozemščina: poljska, židovska, nemška etc., osnova pa je malo ruska, naródec razljubezni, naródec produvnój, naródič premili, naródič na vse vetre premeteni. Pa tudi na okrajnah naših senatsko razjasnilo čudežev ne bo delalo; vsaj do zdaj je pribeglo k njemu nesrečnih žensk, ktere moremo prešteti po prstih ene roke...«

Takim potom dobil sem vam naslednja, neposredna dejstva: Začetkom omenjeni senatki ukaz glede rušenja zakonskih zvez mej kmečkim ljudom, če je dokazano, da mož postopa s

svojo ženo brezčlovečno i da jej ne daje sredstev, potrebnih jej na živēž, ni padel od carske vlasti, kakor so mu nekteri prerokovali, a obstal je po volji samega carja na prid in blagor nesrečnih njegovih poddanic.

Varali so se silno, če se niso kar bezvestno lagali, tisti, kteri so tvrdili, da je rusko kmečko ženstvo kar zasulo razvodnimi prošnjami selske kancelije, doznavši o povoljni rešitvi senata tožbe kmetice Golovate proti njenemu možu.

Kakor povsod, tako je tudi v Rusiji mnogo nesrečnih zakonov sploh, mej kmečkim ljudom pa še posebno, i to najbolj od nepovoljnih gospodarskih razmer i surovih razprav, udomačivših se tekom mnogih vekov mej temnim narodom. Edina voditeljica i tolažnica v tem obziru je malovednemu ljudstvu le cerkev pravoslavna. Kjer so njene korenine v narodu še čile, tam bo senatska naredba malo proslovala; kjer se je pa ta najsilnejši steber vsake, torej tudi slovenske v obče, a ruske narodnosti še posebno, začel majati, tam pa ta stvar, t. j. zakonski prepiri, s časom preidejo na navadna življenska tla, v okvir posvetnih sodnij, i vlada je dolžna, vlada mora take važne spremembe ljudske etike predvideti i jim svojimi postavami kazati tisti tir, kteri je potreben, da bi ljudje i ne priznavajoči cerkvnih naprav, vendar živeli, če ne po — božji, pa vsaj po — človeški volji, t. j. soglasno s postavami državnimi.

Revščina je največa sovražnica roda človeškega. Revščino navadno spremlje narodno pijanstvo i vsake grdobē družbinskega bita. Od toge i obupa človeške strasti surovijo, postajajo živinske. Ni ga bilo i ga tudi ne bo — modrijana, kteri bi mogel pri tacihi okoliščinah nasvetovati lekarstvo izdravilo pomimo (razven) razloke, večne razloke. S tako razloko se pametni ljudje se ve da ne bodo igrali, a uporabljali jo bodo i

moški i ženske le tedaj, ko bo sila kola lomila, to se pravi, ko ne ostane nič drugega, nego: »Beži, kolikor ti je Bog sape dal!...«

Ruski car je še mlad car, pa je dober i milostljiv car. Ta car ljubi svoj prosti narod, biva mej njim pogosto i trajno, ga proučuje ter spoznava njegove bistvene osnove, njegove bele i črne proge. Ta car se vnema za duhovne i telesne potrebe svojega naroda, poje ž njim od veselja i sreče, toži ž njim od življenja peze. Koliko joka utihne, koliko solz usahne, koliko ran zaceli, koliko življenj obvisi — na nitki človekoljubnejšega senatskega i carskega zakona! Srečen je narod, kojega osoda zavisí od miga carske dobre volje, od milosrdja blagega carja; pa polna sreča je le tam, kjer se narod od milosti carskih ne opijani, pač pa strezni, raste i okrepi...

VAŽNA IZJAVA O ŽENSKI ŠOLSKI IZOMIKI. UREDNIŠTVO.

Na drugem mestu poročamo, kako odlične zagovornike je imelo žensko delo kot polnovredno z moškim v isterskem deželnem zboru v osebi hrvatskih vzorodoljubo vposlancev gg. Spinčiča, Laginje in dr. Na tem mestu pa se nam je spominjati družega slovenskega moža-odličnjaka, ki se je nedavno odločno izrekel za večjo šolsko izomiko ženstva. Ta mož je gospod Ivan Hribar, že tretjič izvoljeni in potrjeni župan slovenske stolice — bele Ljubljane.

Povodom svojega zapriseženja za tretjo župansko dobo dne 3. avgusta letos, se je gosp. Ivan Hribar v svojem govoru spominjal I. mestne višje deklishe šole v Ljubljani s sledečimi toplimi besedami:

»Ne manje važna se mi zdi popolnitev zavoda, kateremu je bila prva moja skrb posvečena, ko ste me leta 1896. poklicali

na čelo mestni upravi. Cesarja Franca Jožefa I. mestno višjo dekliško šolo, ki pod spretnim vodstvom prav sijajno uspeva in doseza najpopolnejše učne uspehe, tako da se danes v strokovnjaških krogih smatra za jeden najboljših učnih zavodov te vrste, treba bode po mojem menenju v smislu ministerskega regulativa za višje dekliške šole preustrojiti v šestrazreden licej. Res, da taka preustrojitev prouzroči mestni občini nekaj novih stroškov; toda v sedanji dobi, ko je tudi ženstvo stopilo v življenja tekmovalni boj, in glede na to, da je omikana in prosvetljena žena in mati pravi blagoslov za rodbino, za žensko šolsko izomiko nikdar dosti ne storimo. Sicer je pa pričakovati, da bode učna uprava, ki po drugod ženske liceje prav izdatno podpira, tudi našemu naklonila mnogo višji letni prispevek, kakor ga uživa višja dekliška šola sedaj».

Torej: ... »v sedanji dobi, ko je tudi ženstvo stopilo v življenja tekmovalni boj, in glede na to, da je omikana in razsvetljena žena in mati pravi blagoslov za rodbino, za žensko šolsko izomiko nikdar zadosti ne storimo«. Od srca smo hvaležni g. županu Hribarju za te odločne besede ob tako važni in resni priliki.

Ne le, da nam je v posebno zadoščanje, da se je tako odličen veljak izrekel za čim večjo šolsko izobrazbo ženstva ter tudi priznal opravičenost sodobnega ženskega gibanja, kar zagovarjati in propagirati je cilj in naloga našega lista, marveč nam gornje besede tudi svedočijo in jamčijo, da se bo v središču Slovenstva tudi v bodoče delalo v tem smislu. In to je, kar nas sosebno veseli ter navdaja z nado v lepšo bodočnost. ...

Sicer pa je dični ljubljanski župan, g. Ivan Hribar, že večkrat pokazal, da ve ceniti ženo tudi tedaj, kadar ista nastopa v javnosti. Tako se je n. pr. na banketu 25-letnice »Edinosti« priznalno spominjal tudi »Slovenke«, za kar mu je bilo sosebno

tržaško ženstvo hvaležno. Vsaka Slovenka mora pač z veseljem pozdraviti namero g. župana Hribarja, da tudi slovensko ženstvo dobi svoj licej.

PRAVICA DO ŽIVLJENJA. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Drama v štirih dejanjih.

Drugo dejanje.

Scena, kakor v prvem.

Pepi sedi sam pri srednji mizi, na kateri je pripravljena kava s skudelicami. Zima, Marija, Berta, Makso, Ponikvar prihajajo iz obednice.

Prvi prizor.

Zima prihaja: Kavoj pijemo vedno v tej sobi, človek se čuti bolj en familie.

Ponikvar: Da, nekako intimnejše je, čuti se, da je navadno bivališče družine.

Marija: Seveda, razkošno ni, ali vsaki del pohištva nam je dober, star znanec. Dolgčas bi nam bilo, mislili bi, da nismo več doma, ako bi namestili drugo, moderno opravo.

Ponikvar: Jaz se na svojem posestvu nikdar nisem dotaknil hišne oprave. To je del poslopja. Stare tradicije zavijajo vse v mnogoletne spomine. Cele generacije so rabile te komode, te čestite naslonjače, in začrnele slike s pastaricami, nališpanimi vitezi in koketnimi damami rokoka visijo že dolga, dolga desetletja po stenah. Jaz imam spoštovanje pred vso to šaro. Ne dotikam se je.

Marija: Da, da, resnično, gospod Ponikvar! Ali končno moramo taki pieteti žrtvovati vendar-le skoro preveč svoje komodnosti.

Ponikvar: To ravno ne mora biti. Jaz sem si na primer svojo delavnico uredil čisto po svojem — naj tudi od mene ostanejo spomini v hiši. — — A — a, gospod Pepi? Kako je to, nisem vas videl pri obedu?

Pepi: Kadar so tuji gosti v hiši, vselej.

Zima: On navadno sam obeduje.

Marija: Ali prosim te lepo, Pepi, kak tuj gost! Izvolite, gospod Ponikvar! Nalij kave, Berta! Ako želite pušiti.... Daj, stari, tvoje smodke.

Zima vzame smodke z etažere: Dobre so. Izvolite! Te imam specijalno samo za svojo privatno porabo.

Ponikvar: Zelo ljubeznjivo od vas, gospod Zima! Prosim! Ako dame dovolijo?

Berta mrzlo: Prosim!

Zima: Hočeš tudi ti, Makso?

Makso: Prosim!

Zima: Danes ostanesh zgoraj, v komptoir greva zvečer. Praktikant je mesto Berte pri blagajni.

Makso: Dobro, gospod principal.

Zima: Ah, k vragu s principalom! Tvoj stric sem.

Ponikvar: A? Gospod Makso vam je v sorodu? Tega pa res še do danes nisem vedel!

Zima: Čudno! Sicer pa je to neko jako daljno sorodstvo. Jaz se niti sam ne spoznam.

Ponikvar: Da, da ta sorodstva! To vam je komplicirana veda! Gospodična Berta, vi ste danes osobito tihi. Tega nisem pričakoval.

Berta: O, gospod Ponikvar...

Marija: Nekoliko je zmedena. Morate oprostiti! Ta nepričakovana čast...

Zima: Ne govori budalosti! (Berti, s pogledom): Dopoldne je tožila, da ima migreno.

Ponikvar: Migreno? Nu, migrena je navadna bolezen vseh gospodičen! Ali, gospodična Berta, jaz vendar-le mislim, da bi danes zaslužil nekoliko več pozornosti. Tako lakonično, kakor danes, še niste govorili z menoj. In prej sva bila vedno tako inenitna prijatelja!

Berta: Bile so drugačne prilike.

Pepi: Prosim te, Berta, pelji me nekoliko na balkon v obednici. Malo zraka bi hotel,

Berta: Takoj!

Marija: Ali, Pepi, Tvoje muhe so res že neznosne.

Pepi: Gospod Ponikvar mi bo rad oprostil. Moja oseba mu je neprijeten nameček za krasen sen bodočnosti.

Marija: Molči! In kako gospodariš z Berto! Zakaj nisi rekel Maksu?

Pepi: Ker hočem Maksa že itak s seboj imeti. Saj ga ne potrebujete. (Maksu.) Nu, pa me ti ekspediraj ven. Berta, ne jezi se, da sem te motil v tvojem interesantnem razgovoru z gospodom Ponikvarjem.

Zima: Idita, idita! (Pepiju.) Ti si sploh neprebaven, da je človek skoro vesel, kadar...

Pepi:... me ne vidi. Verjamem!

Makso z Pepijem odide

Drugi prizor.

Ponikvar, Zima, Marija, Berta.

Ponikvar: Tudi Pepi ima danes posebno antipatijo do mene, prav, kakor gospodična Berta.

Marija: Ali prosim vas, gospod Ponikvar! Berta ima migreno, Pepi je pa vedno siten in muhast. Oh, kake križe imam ž njim! Neznosno mi je včasih! Vse, vse mu storimo — a vidite... Sicer pa se mu ne sme preveč zamerovati. Človek v njegovem stanju zasluži, da se mu kaj pregleda.

Ponikvar: Gotovo, gotovo, milostiva! Nihče mu nič ne zamerava. Gospodična Berta, danes izborna izgledate! Ta svitla barva vam imenitno stoji. Človek bi kar poetičen postal, kadar vas vidi tako krasno in cvetočo!

Berta: Gospod Ponikvar, doslej ni bila vaša navada delati poklonov. Ne poda se vam.

Ponikvar: Oho, jako smo nemilostivi? Kdaj pridete zopet na mojo pristavo? Dva vrana sem kupil. Naučim vas kočijažiti.

Berta: O, hvala gospod Ponikvar!

Ponikvar: Ali prej ste vendar večkrat prišli. Se spominjate, še zadnjič, — komaj par tednov je, sem vas učil jahati. Držal sem vas krog pasa.

Berta: Razmere so se spremenile, gospod Ponikvar, in netaktno je od vas, da sedaj namigujete na razne intimnosti, ki so imele svoj čas popolnoma nedolžno lice. Vi, kakor stari prijatelj mojega očeta...

Ponikvar: Nu, in kaj se je spremenilo, Berta?... Zakaj ste taki?

Berta vstane in stopi na levo k pisalni mizi: To bodele menda vi sami najbolj vedeli, gospod Ponikvar! (Brska po mizi med časopisi.) Kam pa je Pepi ta list založil. Ah, oprostitute! (Odhaja skozi prva vrata.)

Ponikvar za njo: Ah, nič zato!... Danes imate migreno, gospodična Berta. Odpuščam!

Marija: Kam zopet bežiš? Da si mi takoj nazaj!

Berta: Nu! (Odide.)

Tretji prizor.

Ponikvar, Zima, Marija.

Ponikvar Zimi: Kako je neuljudna! Vi ste mi vendar zatrjevali...

Zima: Gotovo! Ali vidite, kaj hočem s tako svojeglavnostjo. Potrpite! V par dneh...

Marija: Da, da, v par dneh, gospod Ponikvar... Sedaj je to dete še docela iz sebe. Verjemite mi, ona je dobra hči, ona vas ljubi.

Ponikvar: Ne vidim ravno. Ali nič ne dé! Nisem sentimentalni. Ni mi do kakih poetičnih čustev. Skoro, da mi je ljubše... Ne imel bi časa pečati se z zaljubljeno ženo. Meni je glavno... Nu, saj veste. Človek mora postati soliden, skrbeti za potomce... Zadnji čas je že... Ali, Zima, veste, od našega dogovora ne odstopim!.. Ne odstopim! Prijateljstvo gori ali doli!

Zima: Razume se, razume se! Jaz jo že naučim!

Marija: In jaz, gospod Ponikvar! Rekla sem ji že, naj si oblizne vse prste,

naj na kolenih Boga zahvali! Ali kaj! Svoje glavnost! Sicer pa dekle ni napačno! Morete biti veseli, gospod Ponikvar!

Ponikvar: Gotovo, gotovo. Danes je uprav dražestna. Še malo bi se rad pošalil z njo.

Marija: Rečem ji, da igra z vami šah, ako želite.

Ponikvar: Imenitna misel! Vi ste ženij, milostiva. Zima, jaz vam čestitam.

Zima: ironično Čestitate?

Marija: Vidite, gospod Ponikvar, tako je vedno! (Z afektirano ljubeznivostjo :) Tatek!... Razjezim se, potem imaš...

Ponikvar: Ne razburjajte se tako brzo. Gospod soprog se samo šali. Poznam ga...

Marija: Da, da že dolgo se poznata. Večkrat sem že mislila, zakaj sta tako formalna... Vikata se, a...

Zima: Oh, prosim te, ne vtikaj se v stvari, katerih ne razumeš!

Ponikvar: Potrpljenje, milostiva, potrpljenje! Kmalu bo drugače! A kje je gospodična Berta? Kaj ste mi obljubila, gospa... gospa mama...?

Marija: Gospa mama! Kako fino se to sliši iz vaših ust. Ah, poredni ste, gospod zet!... Haha!... Ali jaz že grem. (Ide na leva vrata in kliče:) Berta, Bertka! Čuješ! Pri-di takoj!

Četrti prizor.

Ostali in Berta.

Berta prihaja z albumom slik v roki. Nevoljno: Kaj pa je? Česa potrebujete?

Marija: Gospod Ponikvar bi rad s teboj šahiral.

Ponikvar: Da, gospodična Berta! — Kaj pa imate tam?

Berta: »Hrvatski salon«. Slike so to. Prišle so mi pod roke, pa sem jih pregledovala (Odloži album na pisalno mizo in jemlje šah iz neke škatulje na etažeri): Torej šah?

Marija: Saj si že slišala! Vedno samo knjige prenašaš okrog. Denar stanejo, družega nič!

Pavza, v kateri igrata Berta in Ponikvar šah.

Ponikvar se glasno smeje: Pazite, pazite, gospodična! Danes ste jako razstreseni. Vjamem vas. Sicer pa škoda. Za me namreč! Sreča v igri, nesreča v ljubezni! Nisem li revež? In sedaj, v takem kritičnem času! Ah, zakaj me gledate tako strogo! Take oči! Kakor svetnica v oltarju. Ali lepe oči! Sveti Ilija, imenitne oči! Ah, kadar bodo krotke, tako krotke... Mehke ponižne, nekoliko plahe... to bode nekaj! Prava delikatesa taki kratki, boječi a udani pogledi, take ponižne, premagane oči!... Ah, vaše oči, gospodična Berta!

Berta: Gospod Ponikvar, to presega že vse meje dostojnosti!

Ponikvar: Dostojnosti! Ah, jaz nisem bil nikdar tako oblizano vljuden, pa se tudi niste jezili, Berta.

Berta: Povedala sem vam, prej je bilo drugače. Bili ste mi nekak dober, star stric!

Ponikvar: Dober star stric! Imenitno!... Ha ha!

Zima: Berta!

Marija: Oprostite, gospod Ponikvar, Berta je danes...

Ponikvar: ... dražestna!

Berta: Gospod Ponikvar, meni se ne da več igrati šah.

Ponikvar ironično: Migrena, vem! Pojdim na vrt.

Zima: Res, pojdemo na vrt. Berta je danes res nervozna.

Ponikvar: Da, da. Ali meni je to všeč. Njeno obnašanje je tako pikantno. Jaz uživam! Na mojo čast, uživam! Ali pojdemo?

Zima: Da, da! (Mariji): Mi pridemo kmalu nazaj. Pripravi kaj za prigrizek!

Ponikvar: Da, mi pridemo, mi pridemo! (Berti vsiljivo): Izvolite mojo roko, gospodična? (Vsi trije odidejo.)

Peti prizor.

Marija sama, pozneje Makso.

Marija: Ah, ti otroci, ti otroci! (Pospravlja po mizi.) Jaz le ne umem, zakaj je to de-

kle tako neumno! Bogat človek in prijazen! Vse prste bi si morala oblizniti, vse prste!

Makso skozi leva vrata: So že vsi proč, ah?... Pepi hoče vode, žejen je.

Marija: Na vrt so šli, da. Ali pridejo takoj. — Vode hoče, Pepi, praviš? Temu je treba tudi vedno samo streči! Nu! Sploh pa naj pride sem, privedi ga sem. Kaka manira je to, skrivati se po kotih, kadar imamo gosta v hiši! In tacega, kakor je Ponikvar! Ah, ne veš, koliko imam skrbi. Ti otroci! Ta Berta! Kako se obnaša. In nam je strašno težko, saj menda veš. Saj ti on vse pové. Jokala bi krvave solze, Makso!

Makso: Teta, kar je v moji moči, bom vse za vas storil! Zaklinjam se!

Marija: O ja, ti si dober! Da si ti naš Pepi! Zdrav si in dober si! Lepo bi bilo. Ali veš, nekaj lahko storiš. Reci Berti, naj bo pametna. Ona ima dobro mnenje o tebi. Reci ji! Pokusi, Makso! Ona te ceni in ona mora vzeti Ponikvarja! Razloži ji to!

Makso: Jaz naj ji rečem?! Ne, ne, tega ne morem. Vse, kar hočete, ali tega ne!... Ne, tega ne!... Ona bi me niti ne poslušala. Gotovo ne... Vi me prece-
njujete... Ona ne misli Bog zna kaj o meni!

Marija: Izgovori! Kaj za božjo voljo je prišlo nakrat v vas. Vsi se bunito!... Oh, ta mladost! Nobene hvaležnosti, nobene pokorščine! Nobene! Strašno je že, kaki so otroci dandanes! Mesto... pa kaj pomaga govoriti! Ali povem ti, kadar z lepo ne pojde več, počnemo drugače! Bomo videli, kedo je gospod, mi ali vi!... Nu, kaj stojiš! Pepija pripelji sem, da ne bomo zopet vsi raztreseni po vseh sobah, kadar pridejo oni trije iz vrta. (Makso odide.)

Šesti prizor.

Marija, Makso in Pepi.

Marija sama: Glej, tudi ta drži z Berto! Tudi ta se je začel zoperstavljal, ta, o

katerem se drugače skoro ne vé, da je v hiši! O, o, dandanes...

Makso vozi Pepija: Tukaj smo.

Pepi činično: Per Schub eingeliefert! Kaj si pa tako slabe volje, mama!

Marija: Kaj, kaj! Ti in Berta! Pod zemljo me spravita, poi zemljo!

Pepi: Zakaj si taka z nami? Zakaj hočete po vsej sili obesiti Berto Ponikvarju na vrat. Nikdar ga ne bo vzela, za to garantiram jaz!

Narija srdito: S teboj niti ne govorim! Kaj pa si ti?! Kdo te kaj vpraša? Boga zahvali, da ti damo jesti! In molči, da veš, molči! To pravico imaš ti! (Odide skozi desna vrata in jih za seboj zaloputne.)

Sedmi prizor.

Pepi in Makso.

Pepi: Ha, ha! Ali si čul?! Ljubeznjivi so z menoj! Kaj pa sem jaz! Hvaležen moram biti, da dobim jesti! Sicer pa imajo prav. Berta je kapital, od katerega pričakujejo sedaj dobrih obresti. Jaz pa sem mrtvo blago, — menjica, katere nihče ne izplača. Makso, zapiši vendar enkrat še mene v glavno knjigo med naše dolžnike, ki so napravili konkurz. Med najslabše, veš! Od katerih niste dobili niti pol procenta iz konkurzne mase.

Makso: Kako si ti vedno čuden! Od kar te poznam, imaš tako veselje, brskati po lastnih ranah. Nisem mehka duša, ali včasih bi se zjokal nad tvojim smehom. Kak človek bi bil, da si zdrav...

Pepi: Hvala! Tudi to priznanje je nekaj! Ali kako se tebi zdi zadnji čas pri nas?

Makso: Tebi povem to. Kakor da hodim po glaževini, se mi zdi. V vednem strahu sem, da se kaj ne pripeti. In vsi so tako osorni. Prej je bilo veselejše tu, Pepi. Meni je včasih težko, zelo težko.

Pepi: Vem. Vidiš, mene to jezi, da te moj oče izrabljuje. Vse pravice si prilastuje kakor sorodnik nad teboj, ti nimaš

nobene do njega. A ti stiskaš pesti, kolneš na tihem, a hodiš potem okrog z upognjeno glavo in upognjenim hrbtom.

Makso: Ti tega ne razumeš. Jaz moram molčati! Mora vse tako biti?

Pepi: Mora? Kako si smešen! A če ti nečeš?!

Makso: Ti tega ne razumeš! Tu ne pride v poštev, kaj hočem in česa nečem. Sploh, jaz ne pridem v poštev.

Pepi: Temne besede. Ne razumem jih!

Makso: Tem bolje. Govoriva kaj drug zega.

Pepi: Da, kaj drugzega. Kaj misliš o Berti in Ponikvarju?

Makso: Kako prideš do tega vprašanja? Kaj naj jaz mislim o... o tej zadevi! Ponikvar je jako bogat.

Pepi: To sam vem. Ali Berta?!

Makso: Imela bo vsega v obilici. Bogata bo.

Pepi: Tega te ne vprašam? Jaz hočem vedeti samo, kaj ti osebno misliš o tej projektirani zvezi.

Makso: Jaz?! Jaz ne mislim nič. Moje mnenje ne pride v poštev.

Pepi: Jasni odgovori, to je res! In če Berta Ponikvarja vzame?

Makso: Tvoj papa bo zadovoljen.

Pepi: Kaj papa! Berta!?

Makso: Ne vem. Berta ima veselo nprav, morda...

Pepi: Danes si neznosen! Menda nič ne misliš! V večno suženstvo se proda, nič drugzega.

Makso: Moj Bog. Kaj pa morem jaz?! Jaz sem zvezan! Hrom sem! Ne morem se ganiti! Kakor, da nevidne gore leže na meni... Vse me tišči! Ne morem dihati!

Pepi: Nu, vendar enkrat nekaj! In če Berta neče Ponikvarja, če ga ne vzame?

Makso: Ne vprašuj me! Jaz ne smem misliti, Ti morda ne veš...

Pepi: Kaj?... Da je moj oče, da smo mi vsi v Ponikvarjevih rokah? To vem.

Makso: No, da.

Pepi: In kaj potem?!

Makso: Kaj?! Ti menda ne veš, kaj to pomeni?! Firma propade. Tvoj oče postane berač! Stvar je strašna!

Pepi: In kaj potem?!

Makso: Pomisli: Berta! Ti! oče, tvoja mati! Ničesar nimate!

Pepi: In ti?

Makso: Ah, jaz! Kaj jaz! Jaz bi šel v rudnike, če bi bilo treba, na cesto... Ali vi, vi!

Pepi: In Berta?

Makso: In Berta?! To je ravno... Tega ne prenese...

Pepi: In ti?!

Makso: Jaz?! Jaz bi delal za njo, za vas vse, da bi mi kri tekla od rok!... Ako bi smel!... Ali kaj bi to pomagalo! Ne, ne! Molčati moram! Čakati moram!... Morda, morda bom smel delati!... Če ona sama, ... če ona neče Ponikvarja! Ah!... Ali sedaj?! Sedaj nesmem govoriti! Molčati moram! Jaz bi že vedel, kaj bi ji rekel! Ali tega ne smem! Kaj me ne razumeš?! Rekla bi mi morda enkrat pozneje: Zakaj nisi molčal?! To bi mi rekla. Revščina je hudobna, da veš, in težka... In tega bi ne prenesel, da mi tako reče! Tega ne!

Osmi prizor.

Makso, Pepi, Marija; pozneje Zima, Ponikvar in Berta.

Marija vstopi skozi desna vrata: Kaj pa je tu? Kaj pa ti deklamiraš! Kako si radeč, ves poten! Na, na! Mene že glava boli od vseh teh reči! Povesod je kaj! In na vrtu so tudi nekako čudni, ti naši ljudje. Tam pa molčijo. Videla sem iz okna. Poklicala sem jih. Par kozarcev vina, potem bo veselejše. Mhm! (Postavlja buteljke na mizo in jemlje kozarce iz kredence.) Ah, če bi bila Berta pametna. Berta!

Ponikvar, za njim Zima in Berta prihajajo skozi desna vrata: Tako, tukaj smo, milostiva. Dolgočasno je na vrtu. Ah, kaj pa imate tu?

Marija: Vino. (Toči v čaše.) Tu, sem-le se vsedite in trčite.

Ponikvar: Imenitno! Vino, peneče vino! (Dvigne kozarec, stoje.) Da napijem na vaše zdravje, gospodična! Na vašo kapitulacijo! Na najino dobro prijateljstvo! Živio!

Berta molči in se ne gane.

Marija: Živio! Živio!

Ponikvar: Trčite z menoj, Berta! Vino in ljubezen! Ha, ha!

Marija: Napij gospodu Ponikvarju, Bertka! Na mnogo let in veliko srečo!

Berta: Mama!

Ponikvar: No, gospodična! Živela lepota in ljubezen!

Berta molči.

Ponikvar: Morda vam je to prefrivolno? Torej, živio zakon z vsemi svetimi blagoslovi!

Berta: Vi ste mi antipatični!

Ponikvar: Antipatičen?! Famozno! Iz antipatije nastaja najstrastnejša ljubezen. Na vašo ljubezen. Berta! (Pije.)

Berta: To je surovo!

Makso pristopi. Z iskječimi očmi: Svetujem vam...!

Ponikvar zaničljivo: Ah, vi?! (Obrne mu hrbet.)

Zima: Gospod Ponikvar, vaša taktika ni prava. Vse bodele pokvarili!

Ponikvar: Vi morate skrbeti za to, da zopet popravite! Sicer me pa sama izziva! Ein Rassenweib! Nu nu! Bodemo videli! Ona ni prva ženska... Pa to so intimnosti! Milostiva, fino vino je to! Fino!

(Zunaj zvoni.)

Berta: Pogledam.

Zima: Pusti! Saj je hišina zunaj!

Berta: Ah, čemu? (Odide.)

Deveti prizor.

Vsi prejšnji in župnik Dolinšek.

Župnik pozdravlja: Mir božji, dragi moji! (Pozdravlja vsacega posebej. Berta mu odvzame klobuk in palico): Ali prosim, prosim, gospodična!

Berta: Danes sem osobito vesela, gospod župnik, da ste prišli.

Župnik: Oho! Nu, drugače me niste Bog zna kako veselil, ha, ha! Ne?

Berta: Ali, gospod župnik!

Župnik: Dobro, dobro. In Pepi, zopet v svojem kotu?

Marija: Vedno tiči pri svoji mizi in svojih knjigah, kakor da se boji, da mu kdo česa ne odnese. (Ide z župnikom k Pepiju.)

Župnik: Kako je, kako, mladi prijatelj? Ne vidim rad, da tako vedno tičite v čitanju! V resnici ne! Preveč novih mislij se mi napijete, ki niso za vas! Za vas posebno ne! Vso potrpežljivost mi izgubite.

Pepi: Potrpežljivost?! Kaj mi bo potrpežljivost! Samo topi ljudje so potrpežljivi, in doslej vendar še nisem tako daleč. Nekaj trme in odpora imam še vedno.

Župnik: Hm, hm! To niso krščanske misli. Sveti mir bi moral biti v vašem srcu in udanost v voljo božjo v vaši duši!

Pepi: Ah, gospod župnik! Meni je moj poganski srd ljubši. Ne pomaga, to je res. Ali človek se čuti vsaj nekoliko živga dokler vse kipi v njegovi duši.

Marija: Vidite, gospod župnik, tak je! Pri njem je vsaka beseda zastoj! Ah, kaj sem že jaz pretrpela radi tega človeka. Nihče ne verjame!

Župnik: No, ni tako hudo, ni tako hudo! Jaz ga imam rad, milostiva. Tudi jaz sem bil nekaj tak. A življenje me je hitro polomilo, in zdaj sem pokoren. Vidite, to se mi na njem dopade. Er lässt sich nicht unterkriegen, kljub vsemu. To je nekaj, to je nekaj!... (Vrne se k ostalim.)

Zima: Izvolite, gospod župnik! (Ponuja mu stol.)

Marija: In čašico vina, velečastni!

Župnik: Prosim, prosim! Dobro kapljice se ne branim. Tega že ne. Nekako praznično je danes pri vas. Kakor da slavite nekaj nenavadnega.

Ponikvar: Gotovo, gospod župnik! Kako hitro ste opazili!

Župnik: Gospodična Bertka je tako veselo oblečena. In gospod Makso je danes tudi zgoraj, čeravno je delavnik. In gospod Ponikvar, dobri, stari, hišni prijatelj...

Ponikvar: Ha, ha! Ravno prej je rekla gospodična Berta: dobri, stari, hišni, prijatelj! To je že ginljivo!

Župnik: Ali morda ni res! Da, da, vi dobri, stari hišni prijatelj, ste tudi tu. To ima vsekakor svoj pomen. Kakor da slavite...

Marija: Skoro, skero! Mala domača slavnost! V najožjem družinskem krogu.

Zima: Ah, gotovo še ni!

Marija: To se pravi, takorekoč...

Župnik veselo: Kakor nekake zaroke?

Marija: Da, da, takorekoč...

Župnik: Vidite, vidite!

Zima: To se reče, stvar še ni docela definitivna:...

Ponikvar: Ali skoro kakor gotova. Še par dni! In potem gospod župnik, bodo pokale buteljke!

Župnik: Glejte, glejte! Kdo bi si mislil. Zaroka! (Vstane. Vsi vstanejo.)

Berta: Moj Bog, kaj naj storim?... Motite se, gospod župnik!

Župnik: Nič se ne motim, nič! Stvar me je sicer iznenadila, ali pričakoval sem že davno. To je čisto naravno, drugače niti biti ne more. Veseli me, prav iz srca me veseli! Ne bom delal besed. Rečem le, da je tudi moja duša srečna. Ah, mladost, mladost! Tako je lepa! In njena jasna, sveža sreča!... Čuvajte jo, otroci, čuvajte jo!

Ponikvar: Kaj blebeta?! Vraga!... Otroci?!

Župnik: Skrbno jo čuvajte, ker... ker... Vidite, postal sem sentimentalen. Oprostite! Prišli so davni, minoli dnevi k meni, in jaz sem postal mehak... (Otrne si oči, potem energično): Bog živi našo Berto! Bog živi našega vrlega Maksa! Bog živi oba!

Vsi osupli: Maksa?!

Berta se nehote bliža Maksu: Maksa?! Tebe?!

Makso: Berta!

Berta mu poda obe roki: Makso!

Zima se prvi zavé: Ne, ne, gospod župnik! Zmotili ste se!

Marija: Moj Bog! Kaka zmešarija! (Ugleda Berto in Maksa, ki se še držita za roki): Kaj delata?! Sta z uma?

Makso stopi, se tiho in srečno nasmihajoč, k Pepiju: Ne, ne! Ne, ne!

Župnik: Kako ste vsi osupli! Kaj pa?! ... Ah! ...

Zima: Oprostite! Mala zmota! Stvar je ta: gospod Ponikvar je danes zasnubil mojo hčer. Ali takorekoč poprašal je, ako ... No, skratka, vsa stvar še ni na čistem.

Župnik: Ah tako?! Odpustite!

Marija: Makso?! Moj Bog, kaj še! O tem ni govora!

Župnik: Torej moram napiti drugemu ženinu. Nič zato! Nič zato! Živili, gospod Ponikvar!

Ponikvar trka sam z njim: Hvala, velečastiti! Stvar še ni v redu. Nikakor ne. No, ni dvomiti ...

Župnik: Razumem ... razumem ... Gotovo. Ni dvomiti ...

Zima: Prosimo, da ostane stvar za sedaj še med nami.

Ponikvar: Nečem, da pride pred časom na veliki zvon.

Župnik: Gotovo, gotovo. Razume se samo po sebi. Kako sem le mogel biti tako neumen!

Marija: Ah, gospod župnik, kaj ste naredili!

Župnik: Upam, da mi oprostite, milostiva in tudi vi, gospod Ponikvar!

Ponikvar: Ah, kaj! Bagatela!

Marija: Ali vidite, ta otrok, ta Berta ... Ah, gospod župnik!

Župnik: Razumem! Razumem!

Makso in Berta stojita pri Pepiju in se gledata, kakor da se še le sedaj prav vidita. Makso se prvi

zave, vzdihne in obrne oči od nje: Jaz moram doli. Moram v komptoir! Z Bogom! (Stopi k župniku): Oprostite, gospod župnik, moram doli, na posel.

Župnik: Oprostite mi, moja nespretnost ... Kar najraje ...

Makso: Nič, nič! Kaj pa je to drugzega, nego imeniten dovtip! Ha, ha! (Poslovi se pri vseh in odide.)

Deseti prizor.

(Ostali brez Maksa.)

Ponikvar: Saj midva tudi danes lahko napraviva one obračune.

Zima: Da, da, kakor želite.

Marija: Še jedno čašico! (Toči.)

Berta pred bratom: Makso! ... Makso! ... Si slišal, Pepi?

Pepi: Slišal sem.

Berta: Tako mi je čudno, kakor da mi neka zavesa pada raz oči. Jaz res nisem vedela ... Makso!

Zima: Le nič se ne ženirajte, gospod župnik! To se lahko pripeti. Ha, ha! Ali sedaj greva, ne, gospod Ponikvar?

Ponikvar oblači površnik: Da, da jaz sem takoj gotov.

Župnik: Tudi jaz moram iti.

Marija: Ah, ne gospod župnik. Prosila bi vas, da še trenotek ostanete. Govorila bi z vami o neki stvari. O neki jako važni stvari.

Župnik: Dobro, dobro, kakor želite, milostiva!

Zima in **Ponikvar** se poslavljata.

Ponikvar Berti: Poljubljam roko, gospodična!

Berta mehanično: Z Bogom!

Ponikvar: Tako globoko zamišljeni! O! o ...! Morda ta, gospod bratranec ... Ha, ha! Kako zanimivo! Kako hitro sem dobil konkurenta!

Pepi: Jaz ne pustim insultirati svoje sestre, gospod Ponikvar!

Ponikvar: Ah, imenitno! Tudi vam je zrasel greben! Ha, ha! Ne, jaz se ravnam

po želji vašega veličansva! (Pokloni se ironično in odide.)

Pepi: Kako se je danes razkrinkal! Doslej je hodil vedno le v ovčji obleki. Lopov!

Jednajsti prizor.

Ostali.

Marija: Berta posprav' po mizi!

Berta: Takoj, mama. (Zbira kozarce in jih postavlja na veliko taso.)

Župnik: Gospodična Berta, ne jezite se na me!

Berta prisrčno: Ne, ne, gospod župnik! Nasprotno! Ne, ne! Tako lepo ste govorili: Čuvajte svojo srečo! Kakor Pepi! In jaz niti vedela nisem... Kakor da ste mi oči odprli... tako čudno mi je... Tako svetlo, milo...

Marija: Poklič' služkinjo, da odnese in omije posodje. Potem idi v mojo sobo in zloži perilo v predale. — Jaz jo vsega učim, gospod župnik.

Župnik: Tako je prav!

Berta: Klanjam se, velečastni!

Marija: Gospod župnik še ne odide tako brzo. Lahko se vrneš.

Berta: Dobro, mama. (Odide.)

Dvanajsti prizor.

Župnik, Marija, Pepi, služkinja.

Marija: Gospod župnik, govoriti moram z vami.

Župnik: Prosim, prosim!

Marija: Vsa glava mi je polna skrbij, moj Bog! Tako važne stvari se gode...

Župnik: Jaz sem vam na razpolago, milostiva...

(Služkinja pride in odnese posodje.)

Marija po pavzi, ko je služkinja odšla: Vidite stvar je taka-le...

Župnik pokaže na Pepija: Samo...

Marija: Ah, ta!

Pepi, ki je videl gesto: Jaz ne štejem, gospod župnik!

Marija: Stvar je namreč ta: Mi bi radi, da Berta vzame Ponikvarja, a ona ga neče.

Župnik: Pa zakaj bi jo ravno silili, milostiva...

Marija: Zakaj?! Zakaj?! Ponikvar je bogat!

Župnik: To še ni vse. Njegov značaj se mi ne zdi... in potem je že prileten.

Marija: V najlepši dobi je. Sicer pa se o tem ne gre. Bogat je.

Župnik: Bogastvo samo...

Marija: Gospod župnik, vi ne veste vsega... Berta mora vzeti Ponikvarja. Na kantu smo. Ne vem, kako je prišlo, ali moj mož govori o konkurzu, o tem, da smo berači...

Župnik: Hm, hm! Tako, tako...

Marija: Stvar je jako resna.

Župnik: Prav iz srca vas obžalujem.

Marija: Ah, da, v grozni stiski smo. Ponikvar nas ima v rokah. In samo od Berte odvisi... Ah, ta otrok je neumen! Ponikvar je tako bogat; tudi, če bi bilo pri nas še vse po starem, bi morala biti vesela... A sedaj! Že iz hvaležnosti bi morala! A pomislite, ona se obotavlja... neče!... Ah, tako sem nesrečna!... (Joče.)

Župnik: Umirite se, gospa. Morda se vse lepo poravnava.

Marija: Ah, da, gospod župnik, ravno zato vas prosim! Recite vi Berti jedno besedo! Spomnite jo na hvaležnost, na četrto božjo zapoved, na dolžnost... Morda vas sluša. Ona ima tako mehko srce...

Župnik: Ali to je težka stvar. Če ona neče Ponikvarja, siliti je ne more nihče. Niti ne sme. To ni šala, gospa.

Marija: Ali, prosim vas, gospod župnik, pomislite, berači smo, ako noče. Vsi, tudi ona. In potem pomislite: Pepi!

Pepi vmes: Mene pustite v miru, rekel sem vam že jedenkrat. Kaj me vlačite v vso stvar!

Marija: Vidite, to ima človek za svoje skrbi,

Župnik: Hm, hm!

Marija: Ah, gospod župnik!

Župnik: Storil bom, kar je v moji moči.

Marija: Ah, vedela sem, gospod župnik, da se usmilite naših skrbi. Takoj vam pošljem Berto. In vi ji rečete...

Župnik: Samo, če ne precenjujete mojega upliva. Berta je jako samostojen značaj, zdi se mi.

Marija: Ali vendar, vendar... Takoj jo pošljem. Oglasite se, prosim, tudi pri meni, predno odidete. V sprednji sobi bom. (Odide.)

Trinajsti prizor.

Župnik in Pepi.

Pepi: Čestitam, gospod župnik! Prijeten posel vas čaka.

Župnik: Odkritosrčno rečeno, tega ne storim rad. Mešati se v tako kočljive stvari...

Pepi: Nu, Berte se ne pregovori tako lahko...

Župnik: To me tolaži. Jaz ne bi rad uplival na koga v tako resnem vprašanju. Pomislite, to je korak za celo življenje. Tu je najbolje, da je človek samo sebi odgovoren. Nositi tuja očitanja, to je nekaj strašnega. Jaz vem... Z menoj se je tako zgodilo...

Pepi: Tako, gospod župnik? Jaz bi rad čul...

Župnik: Da, ko sem bil mlad... Vidite, prej ko sem napil ono nesrečno zdravico, stopilo mi je zopet vse pred oči. Nisem mislil, da postanem duhovnik takrat... Imel sem dekle, zlato dekle, povem vam. A mati ni hotela. Hotela je, da postanem mašnik... A jaz nisem mogel... Šel sem na Dunaj. Jedno leto sem bil gori, in potem mi je zbolela mati... Kaj bi govoril!... Na njeni smrtni postelji sem ji moral obljubiti, da postanem duhovnik... V smrti še, sem se ji moral vedno in vedno zopet zaklinjati...

Pepi: In tako ste postali duhovnik?...

Župnik: Da, tako sem postal duhovnik.

Pepi: In ste srečni?

Župnik: Srečen?! Prej mi je bilo grozno, a sedaj sem se umiril. Ali vendar mislim... boljše bi bilo, da ni tako...

Pepi: In mislite, da je imela vaša mati pravico, terjati od vas tako obljubo?

Župnik: Pravico? Kdo bi o tem razmišljal... Jaz sem ji to obljubil, nisem mogel drugače...

Pepi: Bili ste mehki.

Župnik: Imel sem jo rad.

Pepi: Ne, tega bi ne smeli. Pomislite, kak grozen egoizem je bil v njej še prav do zadnjega!

Župnik: Kako to? Ona je hotela samo moje dobro.

Pepi: Ne, ne, ona je hotela imeti sina mašnika. Mati duhovnika je hotela biti...

Župnik: Molčimo o tem, Jaz nikdar tega ne razmišljam.

Pepi: Da, vsi se bojimo za svoje ideale. Vsi zatiskamo oči, zakaj resnica je včasih trda in neusmiljena. (Dolga pavza.)

Štirinajsti prizor.

Prejšnja, Berta.

Berta pride: Nekaj mi imate povedati, gospod župnik?

Župnik: Da, imel bi. Obljubil sem gospej materi.

Pepi: Gospod župnik ti ponovi: Čuvaj svojo srečo!

Župnik: Gospod Pepi! — Vidite, gospodična Berta, mama, vaša mama me je naprosila, da vam rečem... da vam svetujem... Zelo nesrečna je. Pomislite, na kratk nekaj tacega! Ona je bila vedno navajena na obilico...

Berta: Vi, gospod župnik, govorite o tem, da vzamem Ponikvarja, ne?

Župnik: Da, da.

Berta: Jaz sem se že odločila. Urediti imam še neke svoje stvari... Tako rekoč s svojo dušo moram obračunati..., da

vem..., da sem na čistem... Ali drugače! Ne, ne! Gospod župnik, prihranite si vsaki trud!

Župnik: Obljubil sem...

Berta: Razumem. In to obljubo ste zvršili. Lahko bi mi govorili še mnogo o ljubezni, o dolžni pokorščini, o hvaležnosti, o četrtej zapovedi božji... Ali vidite, čemu? Jaz to vem, sama sem že vse o tem premislila v teh dneh. O, toliko!... Čudne misli so se podile v moji glavi. Tako tuje, čudne... Tako sem na primer mislila... Recite, mi gospod župnik, ali bi ne morala biti še jedna zapoved božja v krščanskem nauku? Še jedna... za nas otroke... v naš prid... Ne uničuj svojih otrok sreče in ne ubijaj njihovih duš!... O, gospod župnik!

Župnik: Gospodična Berta, vaše besede so pregrešne. Ne smem jih poslušati!

Berta: Ah, da! Nečem vas žaliti, gospod župnik! Ravno vam se imam zahvaliti... Ah, tako sem vam hvaležna, gospod župnik!...

Župnik: Meni?! Zakaj?!

Berta: Vidite, ko ste govorili ono napitnico, mi je bilo, kakor da se mi je zablistalo pred očmi. V trenutku ste probudili, kar je spalo v moji duši, a za kar jaz nisem vedela. Mojo srečo ste mi odkrii! Tako jasno je postalo v meni, tako jasno...

Župnik: Ah, moj Bog, jaz sem tega kriv?!...

Berta: Tako sem vam hvaležna, gospod župnik! Jaz bi bila morda podlegla brez tega... brez te zavesti, da je nekaj v življenju..., da je nekaj krasnega pripravljeno zame... Ali zdaj?! Ah, tako sem jaka! Ne upognem se! O ne!... Makso! Niti videla ga nisem do danes! Niti... Gospod župnik, jako sem srečna!

Župnik: Kaj sem naredil! In jaz sem obljubil vaši materi... In vendar... Jaz sedaj grem, gospodična Berta! Kakorkoli se vaša osoda obrne, bodite srečni!

Pepi: Tako je prav, gospod župnik! Berta, tudi jaz sem srečen!

Župnik: Z Bogom, otroci! Jaz grem! Morda ni prav, da molčim, ali ne morem drugače! Z Bogom! (Odhaja.)

Berta ga spremlja: Z Bogom, gospod župnik!

Petnajsti prizor.

Berta, Pepi.

Berta se vrne: Sreča je prišla nad me, Pepi!

Pepi: Pojdi sem, da te vidim. Nu?

Berta: Tako sem pogumna in jaka. Ne resigniram, ne, ne! Mlada sem in pravico imam do sreče. Pravico!

(Zagrinjalo pade.)

NOCTURNO. DEMETER. CELJE.

Noč oblačna brez zvezdā,
misel mračna v dnu srca:

Oj, da morem, ljubica,
k tebi v mirni stan v pošet,
ko mrak ovija tihi svet
in vrag slepi, in vene cvet —
Potni lasjé, motné oči,
telo drhtelo bi strasti...

Zaman, dan beli se zlati,
presladko ljubica še spi,
in angel poleg nje stoji
in limbar bel nad njo drži.

O DETOMORIH. NADA. TRST.

Med najgroznejše zločine spada gotovo detomor. Ako čitamo poročila o porotnih razpravah naletimo, žalibog, tudi na Slovenskem pogostoma na take žalostne slučaje, ki so pripravní, da v nas omajejo prepričanje o vrlini in nepokvarjenosti »dobrega« slovenskega naroda. Toda ne! »Tout comprendre est tout pardonner!« Kdor razume, odpušča!

Ginljivejšé še pač ni nihče opisal bridkosti »nezakonske matere«, nego naš veliki Prešeren.

„Oče so kleli, tepli me,
mati nad mano jokali se;
moji se mene sramvali so,
tuji za mano kazali so.“

Toda to bi še ne bilo najhujše gorje.
A tudi

„on, ki je sam bil ljubi moj,
on, ki je pravi oče tvoj,
šel je po svetu, Bog ve kam:
tebe in mene ga je sram!...“

Pa vkljub vsem težavam Prešernova »nezakonska mati« ni prišla pred sodnike, kakor Goethejeva, ter bi bil človek zares nagnjen veseliti se, poleg našega pesnika, tudi našega ljudstva.

Tako veselje pa bi bilo, kakor sem že gori namignila, šovinistična samoobmana.

Žal, da nimam na razpolago statistike o detomorih na Slovenskem, ali vsaj v Avstriji ako se pri nas za take stvari sploh kdo briga. Zanimiva bi bila na vsak način, in dalo bi se iz nje kaj naučiti. Imam pa pri rokah tako statistiko kaznilničnega ravnatelja Rüstow-a iz Wronke na Nemškem, katero hočemo v naslednjih vrsticah na kratko razmotrivati.

V šestih letih, kar je Rüstow ravnatelj ženske kaznilnice v Wronke, se je nahajalo v njegovem nadzorstvu 258 odraslih (nad 18 let starih) kaznjenk, od katerih je bilo 90, torej približno tretjinka, obsojenih zaradi detomora in podobnih zločinov. Med njimi je bilo 6 udov, tri soproge in ena zapuščena žena; velika večina, 90%, pa je bilo deklet. Polovica kaznjenk so bile služkinje, skoro vse rojene na kmetih.

O vstopu v kaznilnico vprašajo na Nemškem vsakogar, zakaj je storil zločin, zaradi katerega so ga kaznovali. Rüstow navaja te odgovore glede detomorilk. Četrtnina jih je odgovorila, da so se bale sramote, štiri (t. j. 5%) so navajale onesveščenje (omotico) o porodu, polovica — revščino. Poslednjega izgovora, po Rüstowu, sicer ni vzeti vselej doslovno; gmotne stiske so bile le malokdaj pravi vzrok, ampak mnogokrat bojazen pred očitanjem

staršev, sorodnikov, gospodarjev, prepoved, da dotičnica ne sme več v domačo hišo, grožnja, da zgubi službo itd. Toda bistveno je podlaga v vseh teh slučajih vendar le gmotna negotovost, ki priča o žalostnih gospodarskih razmerah, pa tudi o nepovoljnem razmerju med starši in otroci in med uslužbenci in gospodarji.

Še manj natančen vzrok je, kakor meni Rüstow, bojazen pred sramoto. Pisatelj utemeljuje svoje menenje z dejstvom, da v krogih, iz katerih prihajajo kaznjenke v njegov zavod, v tem obziru ljudje niso posebno občutljivi, ker se n. pr. nihče ne pohujšuje nad preranimi porodi v zakonu. Sploh pa da navedbam kaznjenk ni preveč verjeti; vsaka mora na vprašanje nekaj odgovoriti in odgovarja tako, da napravi kolikor mogoče dober utis na ravnatelja. Sicer pa da je v detomorilkah mej vsemi kaznjenkami še vendar najbolj razvit čut časti in poštenosti ter je pri njih še največ izgleda, da se poboljšajo. Toliko bolj se pisatelj čudi, da je baš takim nesrečnicam po prestani kazni najtežje dobiti primerne službe. Zlasti ženske se upirajo, da bi vzele tako padlo sestro v svojo bližino. To da je sicer časten znak za dotično gospodinjjo, vendar pa se ne sme iz tega čuta izcimiti farizejstvo.

Tako Rüstow. Ako gornje podatke rektificiramo na resnično vrednost, prepričamo se, da zakrivi največ detomorov strah pred negotovo bodočnostjo. Sirota mati, ki bo imela skrbeti sedaj za dva, namesto za enega, ne sme pred oči svojih starišev in sorodnikov, ako jih sploh ima; brezsrčni gospodarji jo »pravočasno« odpusté, da ne bodo imeli »sramote« v hiši; zapeljivec noče nič več vedeti o dekletu, kateremu je malo poprej prisegal — večno zvestobo. Reva stoji pred alternativo, da gladu umrje ona in otrok, ki ga še nosi pod srcem, ali pa da uniči otroka in tako reši vsaj sebi golo življenje. To je sicer strašno, a razumljivo je.

Mora li pa tako biti in ostati? Ne! Pred vsem je seveda dolžnost roditeljev in gospodarjev, da svariyo in kolikor mogoče branijo svoje hčere in služkinje, da ne zaidejo na polje lahkomisljenega ljubimkovanja. Ako pa se je zgodila nesreča, je dolžnost matere in očeta, gospodarja in gospodinje, da stoje dekletu v najtežavnejši dobi življenja na strani sè svétom in pomočjo ter da jo ohranijo pred hujšim padcem, pred zločinom. Težko je umeti, da bi se našla mati, ki bi v takem slučaju zapustila svojo nesrečno hčer. A nerazumljivo je tudi, da je na svetu še tako trdosrčnih gospodarjev in gospodinj, ki, mesto da bi skrbeli za to, da pride nesrečna služkinja v kako porodilnico, jo spode izpod strehe. Kdo jo hoče v takem položaju vzeti v službo? Naj bi gospodarji pomislili, da so kolikor toliko sokrivi nesreče, naj bi skušali popraviti svojo krivdo s tem, da skrbе za bodočnost matere in otroka.

A še važnejši faktor, ki je prvi poklican, da pride v okom strašnim zločinom detomora, imamo, in to je — država. Zakonodajstvo zadeva velik del odgovornosti, da se tolikokrat pripeti krušenje zakona po detomorih.

Ukljub novemu pravnemu redu nima namreč v Avstriji nezakonska mati nobene moči nasproti očetu svojega otroka, dokler otrok ni na svetu; nima nikake pravice do podpore pred porodom. Ako bi tudi do zadnjega trenutka pred težko uro mogla delati in si služila kruh, po porodu je brez vsake pomoči. Če z otrokom ne umre prve dni od lakote, postavi sodišče varuha, ki ima tožiti očeta za vzdrževanje otroka. Pomisliti treba o tem, da stanuje varuh le tedaj v bivališču matere, ako je ista polnoletna; če še ni stara 24 let, postavijo njenemu otroku varuha tam, kamor je pristojna, t. j. kjer je bil doma nje oče ali pa, če je nezakonska hči, njena mati. Da taka oddaljenost znatno ovira brzo rešitev pravde, ker je vsaka zveza med materjo in varuhom

združena z dopisovanjem in s poti, — je umevno. Dokler se ne najde očeta in pravočasno ne iztoži alimentov, preide zopet več mesecev, in ves ta čas je uboga ženska brez vsake pomoči.

Takšni so avstrijski zakoni v resnici, tako jih razlagajo najvišja sodišča, in ti isti, ki so hoteli uporabiti neke paragrafe našega občega državlanskega zakona v korist in varstvo mater in otrok v najkritičnejši dobi (§§ 22, 166. 269, 274), so o tem propadli.

Na Nemškem so v tem oziru mnogo na boljšem. Dotična točka nemškega zakonika se glasi: Že pred rojstvom otroka se sme na predlog matere z začasno naredbo odločiti, da ima oče takoj po rojstvu izplačati materi ali varuhu svoto, ki je potrebna za trimesečno vzdrževanje otroka; to svoto ima oče v primernem času pred porodom deponirati. V dosego take začasne odredbe ne treba dokazati nevarnosti, da bi se tirjatev zgubili.

Take zakonske določbe bi živo potrebovali tudi pri nas. Ako obvarujemo nesrečne nezakonske matere pred najhujšo gmotno silo ob času poroda, padlo bo tudi število detomorov, teh tako žalostnih znakov prosvetljene nove dobe. A dokler se ta naša želja ne izpolni, naj vsakdor, komur je to mogoče, širi pravo človekoljubnost, krščansko usmiljenost do padlih rev v krogu starišev in gospodarjev: tudi to bo koristilo.

JE-LI KAROL VELIKI — SVETNIK? LEDA. TRST.

V julijskem zvezku letošnje »Slovenke«, v polemiki s »Slovenskim učiteljem«, ki je bil v članku »važnost ženske vzgoje« postavil pristašice ženskega pokreta v isto vrsto z največjimi razuzdankami propadajočega rimskega cesarstva ter nas mej drugim dolžil, da se sramujemo dela

in rodnega jezika, da hočemo vse kritikovati itd., zapisala sem to-le: »G. k, ki je tako temeljito podkovan v zgodovini starega veka, našel bi tudi v srednjem veku »emancipirank«, kakor jih on imenuje, podobnih razuzdanim rimskim damam.... Morda je slišal kaj o Karolu »Velikem« — proglašenem svetniku, o Ludviku »Pobožnem« in o krasnih vzgledih, ki sta jih dajala glede npravnosti....«

Na te besede mi je odgovoril »Slovenski učitelj« v 16. številki pod zaglavjem »v obrambo«. Nočem se baviti z obdolžitvijo, da je moja polemiko narekovala »maščevalnost«. Nisem namreč jaz tista, ki je pisala članek, »o vzgoji v sirotiščih«, vsled katerega je »Slovenski učitelj« priobčil oni surovi — to ponavljam tudi jaz — napad na osebo bivše gojenke dotičnega zavoda. Kdor je čital članek ga. — k, razumel bode, da isti sam na sebi zadostuje, da vzbudi opravičeno jezo v vsakem poštemem človeku. Ali mi je pa jeza »razum zaslepila«, kakor je našel »Slov. učitelj«, o tem imajo poleg njega soditi čitateljice »Slovenkine«, ki se menda ne strinjajo z obsodbo, katero je izrekel nad menoj ta list.

Ne bi se dalje brigala za izvajanja »Slov. učitelja«, da se ni podstopil zavračati »nekih obdolžitev«, ki sem jih jaz baje »nagrabila iz socijalističnih brošuric«. Taka trditev da je ona glede Karola Velikega — svetnika.

Prav za prav bi se mi v tem pogledu ne trebalo zagovarjati. Rekla sem namreč le, da je Karol Veliki bil proglašen svetnikom, nisem pa trdila, da ga rimsko-katoliška cerkev kot svetnika časti, niti sem pisala, da je bil proglašen svetnikom od pravovelnega papeža.

Toda tak izgovor bi dišal po sofistiki, ki se meni upira. Zato razjašnjujem svojo trditev glede svetništva Karola Velikega z besedami »Slov. učitelja«, ki piše: protipapež Paškal (III.) je na zahtevanje cesarja Friderika Barbarosse leta 1165.

(28. decembra 1864) izdal kaninocijsko bulo. Toda cerkev je ni nikdar priznala. Le v Ahenu (kjer se nahaja grob cesarjev) se sme častiti Karol Veliki kot »blaženec«.

Tako »Slov. učitelj«. Nočem se dotikati žalostnega poglavja o protipapežih niti opozarjati na — nesoglasje, ki je po mojem menenju v tem, da cerkev sicer ni priznala kanonizacije Karola Velikega, a da vendar dopušča, da se ga v Ahenu časti kot »blaženca«, —navcsti hočem le to, da mi ni znano, da bi se bil pravi papež Aleksander III., ali pa kateri si bodi njegovih naslednikov, uprl tej kanonizaciji.

Toliko sem smatrala za svojo dolžnost priznati resnici na ljubo.

Nikakor pa se ne morem strinjati s tem, kako »Slov. Učitelj«. brani Karola Velikega družinsko življenje. V Dippoldtovem in Lorentzovem življenjepisu tega cesarja najdemo dokazov, da je bil Karol Veliki strasten oboževalec ženske lepote ter da je imel poleg legitimnih žen vedno poveč priležnic. Ako imenuje »Slov. učitelj« take zveze morganatične zakone — habeat si bi! Že okolnost, da je prvo svojo legitimno ženo, Desiderato, hčer longobardskega kralja Desiderija, meni nič tebi nič spodil, da se je potem lahko zvezal z lepo Hildegardo, nam Karola Velikega ne kaže baš v najlepši luči!

S tem sem popravila svojo trditev glede Karola Velikega. Sedaj pa je na »Slovenskem učitelju«, da popravi on krivico, katero je storil slovenskim »emancipirankam«, ko jih je postavil na stran Mesalini. Ali bo dovolj možat za tak korak?*)

*) Sodeč po dosednji skušnji, bi prorokovala, da ne bo; y »obrambi« namreč zatrjuje, da si ni svest nikake izmed onih pregreh, ki so se mu očitale, z drugimi besedami, da tudi ni lagal, ko je pisal, da so pisateljico članka »vzgoja v sirotiščih« morali iz raznih vzrokov odsloviti iz vprašavnega zavoda. V »obrambi« pa sedaj govori le še samo o izstopivših in bivših gojenkah.... Kako se to strinja?

KRESNI SPOMIN. ZORANA.

(Prijeteljici.)

Tožno v samostanskem vrtu
bleda luna je sijala;
a na vinorodnem griču
je gromada plapolala . . .

Tam ob oknu v polutemi,
pa skrivaj midve sve stale,
o sveté neznanem čaru
v mladih srcih sve sanjale . . .

Kje so sanje, kje so nade
porojene v kresni noči? —
Kje gradovi so prelestni,
upi v srečo bajno vroči?

V duhu gledam tvoj obrazek,
v temni samostanski halji . . .
V svet nadeje le kot vešče
so bliščale nama v dalji . . .

POLITIČNA IN JAVNA PRAVA ŽEN. DR. M. S. POLIČEVIĆ. *)

Zgodovina nahaja ženo povsod v popolnoma podrejenem položaju. Pravo, ki določa razmerje med članovi družbe, je to podrejenost vedno posvečevalo; tudi v Rimu je ista obstajala v vsej svoji strogosti.

Kršćanstvo, pri vsem tem, da je težilo in šlo na to, da ublaži šege, ni mnogo spremenilo položaja ženinega. Kanonsko pravo ni moglo nikakor oprostiti Evi greha, v katerega je zavela Adama.

Barbarska družba, ki je prišla po propasti grškega in rimskega sveta, osnovana na sili, ni bila niti najmanj voljna, da bi priznala osebno pravo ženi; večno varuštvo je bilo nje redno pravno stanje.

Ekonomsko in družabno življenje se je menjalo in razvijalo v teku srednjega veka. neomožene ženske so pomalem reševali pravne omejenosti, ki jih je obteževala v vsakdanjem razmerju v obsegu zasebnega prava.

Pozneje, vsled propadanja fevdalizma, je pravo nasledstva prehajalo i na žene,

in one so vdobivale moči, a to samo z ozirom na imovinsko pravo.

A kmalu potem so se razkosane suverenitete začele skupljati, in vsa politična moč je šla v korist vladalcev; zmeda med zasebnim in javnim pravom se je začela razsvetljevati in točneje določati; s tem pa, in zbog dvojnega pokreta v učinkovanju dejstev in idej, je prišla žena v okrožje zasebnega prava, v tisti ogel in kotic, ki ji je edino ostal.

Prišla je francoska revolucija. Tudi ona ni dovršila z enim samim udarcem spremembe v položaju žene; ali ona je vsaj z enim mahom dovršila ločitev med zasebnim in javnim pravom, a privela je v sfero tudi prirodno pravo. V tem pravu nahaja vsako človeško bitje osnovo svojih pravic, ki jih mora imeti in uživati; na temelju njega se morejo odstraniti vse krivice iz preteklosti in prejšnjih šeg, katere so posvečevale tradicije vekov.

Po revoluciji so bila za nekaj časa zbrisana človeška prava, a temu je bila nujna posledica tudi propast državljskih pravic žene. Ali pa merda prirodno pravo ni večno; ali poznejše pravo, ki počiva na njem, more zastarati? In, zares, pravo žen se je zopet začelo gibati in zahtevalo se ga je; prešlo je La Manche in potem ocean. Agitacija je rasla od dne do dne in postajala vse močnejša, tako da je zaribala vse javno menenje; državniki in vlade so bili prisiljeni, da so to menenje in naglašane zahteve upoštevali; pa i sami zakonodavci so ga začeli ceniti. Pri političkih igrah, v nekaterih deželah, so obstojala javna prava žen kot vrednosti, ki se kupujejo in prodajajo na borzi; kvotirajo se, spekulira se z njimi, eni spekulirajo z upom, drugi se strahom, da se kmalu uzakonijo na tržišču.

Lahko bi se mogli vprašati, se li ne nahajamo na razpotju spremembe v družabnem redu?

In tisoč zamolklih glasov, ki izrekajo grajo na zaprtem polju politike, ne bi bilo

*) Српски Книжевни Гласник, 1901. бр. 10. (II. 6.)

lahko najti in spoznati pravega odgovora; bilo bi zelo nevarno, da se prevarimo in da ne vzamemo samo onega glasu, ki hipno nadvlada nad ostalimi. Ali nad politiško areno, kjer se bje boj raznih strem-ljenj, ki hočejo zagospodovati družbi, imamo pomirljivo polje, kjer so dobro nameščene vse stvari, da jih moremo jasno videti. To polje je — pravo. V trojnem pogledu: zakonodavstva, pravoznanstva in nauke se ono udeležuje v tej borbi in beleži vsako potezo, uvaja pa v življenje le ono, ki za-pušča vidne sledi. Kakorkoli se bo ta predmet premikal, bodisi naprej, bodisi v po-zabljenost, časih dolgotrajno, on zapušča gotovo sled, katero lahko zabeležimo kot krivo črto, ki kaže pot v svojem oscili-ranju.

V tem kratkem popisu prava raznih držav o položaju žene z ozirom na uživa-nje njenih javnih in politiških pravic se ne nameravamo spuščati v popolno zgodovinsko razlaganje; to bi bil predmet popolne studije te stvari. Mi se hočemo zadovoljiti s tem, da zabeležimo te pravice, kakor jih nahajamo v naši dobi, ter očrtati samo meje, ki jim jih je dal civilizirani svet za-časno, kajti ni dvomiti, da se bodo te pra-vice žen razvijale bolj in bolj, ker so pod-ložne istemu zakonu, kakor vsa ostala prava, — zakonu evolucije.

* * *

Individualna suvereniteta. Dokler je bila suvereniteta pravo osebnega dostojanstva, kakor za časa rimskega cesarstva in pri barbarskih narodih za dobe prvih vekov, je bila žena nujno izključena, brez pravice do nasledstva prestola. Ko je nastal vlastelinski (fevdalni) sistem, in pozneje, ko se je vlastelinu priznalo pravo do nasledstva imovine, so davali vlastelinu svoje imetje v nasledstvo svojim hčeram. A kmalu potem, ko je absolutizem pograbil vso oblast v svoje roke, je ta sistem postal neugoden za nasledstvo žen. Na Francozkem je bila žena za časa monarhije

vedno izključena od nasledstva; tako je v Belgiji, Italiji, Luksenburgu, Romuniji, a v Srbiji je bilo tako do najnovejše ustave iz tega leta.

Pravo namestništva, kot dopolnila kra-ljevske oblasti, je bilo pač povsod priznано. Navada je, da se isto daje najbližjim so-rodnikom mladoletnega kralja: na Špan-skem, Portugalskem, Ruskem, Italijanskem, v nekaterih državah Nemčije, v Avstriji, v Luksenburgu; tu so žene časih izključene, časih imajo pravo, in daje se jim ga, po okoliščinah.

Na Angleškem, Holandskem, Švedskem in Norveškem, Danskem, v Belgiji, Ro-muniji in na Grškem se namestništvo ne dosega po zakonu, marveč se odreja s po-sebnim zakonom ad hoc, kdo bo imel na-mestniško oblast.

Kolektivna suvereniteta. V ustavnih monarhijah ne pripada izključna oblast v celoti samemu vladarju, ampak tudi narod je iste deležen po svojih za-stopnikih; to se vidi v kolektivni suvere-niteti, v pravici na udeležbi pri volitvah zastopništva v narodnih (državnih) zborih.

Na Francoskem se z ozirom na poli-tiške pravice, ki so dandanes v veljavi, ženam ne priznava pravica udeležbe na volitvah in dosledno ne morejo niti biti vpisane v volilne imenike, niti imenovati svojih kandidatov.

Na Angleškem bi se po nekih virih dalo sklepati, da so Angležinje XV. in XVI. veka imele to pravo do udeležbe pri volitvah. Toda to samo po nekih krajih kar ni zapustilo globlje sledi, tako da je pozneje docela izginilo.

V novejši dobi je Anglija, stresana po francoski revoluciji, občutila močno gibanje, organizacije tajnih društev so se leta 1815. razširile nad celo Anglijo, in tu so žene igrale znatno ulogo. Akademski radi-kalizem sè svoje strani je podpiral prava žen. —

Ustop Gjona Stuarda Mila v parlament smatralo se je kot znamenje, da hočejo ženam dati pravico glasovanja. Mnogo prošelj so žene poslale parlamentu. Bila (postava) o volitvah je bila spremenjena l. 1867., a ženam se ni dalo nikake pravice.

No, da si pristaši ženske emancipacije v Vel. Britaniji niso dosegli tega, kar so hoteli, čutili so se zadovoljne s tem, kar se je zgodilo leta 1881. na nekem zavrženem kraju britanskega cesarstva, na otoku Manu. Ta otok leži v irskem morju ob Škotski, ima 54.000 prebivalcev, jezik in pleme sta keltska. Ta otok je imel nekdanje svoje »kralje«, Anglijo predstavlja tu upravitelj, katerega imenuje kralj. Otok ima samoupravo z dvema zbornicama. Zakone, katere sprejemata ti zbornici, potrjuje kralj brez angleškega parlamenta, ki se v to niti najmanj ne meša. Po zakonu iz l. 1881. se priznava na Manu pravico glasovanja ženam, ki so lastnice nepremičnin in plačujejo 4 lire ster. (okolo 80 kron) davka.

V Združenih državah severne Amerike so, zlasti po državljanski vojni in po osvobojenju črncev iz robstva, nastale polne okoliščine za emancipacijo žen.

Pod predsedništvom De Grantovim se je razpravljalo o ustavnem vprašanju: ali imajo žene po ameriški ustavi pravico glasovanja. Pristojno sodišče je rešilo to vprašanje na škodo žen. Nazadnje, leta 1874. je prišlo to vprašanje pred najvišje sodišče Združenih držav, in zopet se je rešilo, da žene nimajo pravice do glasovanja. L. 1890. je bila sprejeta postava teritorija Wyoming kot države. Z ustavo te države se je dala pravico glasovanja tudi ženam. Kongres Združenih držav se temu ni protivil. Iste poskušnje so delali v državah Utah in Washington, a dandanes imajo žene volilno pravico le v Wyomingu in Kansasu.

Posredna volilna pravica. Dosedaj smo proučevali zakonodajstva držav, kjer vršijo ali morejo vršiti žene pravico političnega glasovanja pod istimi

pogoji kakor moški; ostaja nam sedaj, da vidimo, ali se dopušča ženam udeležba pri volitvah s posrednim glasovanjem.

Prvi tak slučaj srečamo v Avstriji. V Avstriji je razdeljena zakonodavna moč med cesarskim parlamentom (državnim zborom) in med deželnimi zbori. Vsi atributi zakonodajstva, ki ne pripadajo državnemu zboru, prepuščeni so deželnim zborom: kraljevin, kneževin itd., iz katerih se sestavlja Cislajtanijska. Tu*) imajo žene volilno pravico, toda one jo vrše po svojih pooblaščenjih, katere imenujejo v to svrhu. A žene tu ne morejo biti voljene v državni zbor niti ne v deželne zbore (imajo samo aktivno volilno pravico.)

Posredno pravico glasovanja imajo žene na Švedskem ter se udeležujejo posredno na sestavi zgornje zbornice. V Italiji zamorejo udove in ločene žene prenesti to pravico na kakšnega uda svoje družine s tem, da mu dopolnijo višino davka, da zamore doseči pravo glasovanja.

Krajni self government (samouprava). To je angleška beseda, ki je sprejeta v naučno terminologijo; ista pomenja vsako udeležbo na krajni upravi, ki jo imajo predstavniki družbe, ne pa uradniki osrednje birokracije. Obseg delovanja selfgovernmenta je krajevni (mestni); v prvi vrsti stojijo krajevne ekonomske koristi, in še le na drugo mesto prihajajo atributi javnega reda.

Na Angležkem vrši krajno upravo veliko in znatno število raznih organov, brez sistema, in mnogokrat se isti ne nahajajo v nikakšni hierarhijski zvezi. Leta 1869. je angleški parlament priznal ženam pravico glasovanja o občinskih volitvah, toda z omejitvijo, da ne morejo biti voljene. Na Škotskem so to pravico dali tudi ločenim ženam, dočim je na Angležkem

*) Tudi ne v vseh pokrajinah naše državne polovice, a tudi, kjer imajo volilno pravico, je ista — dvoumno uzakonjena. Op. ur.

ostalo pri starem. Na Irskem žene ne uživajo te pravice; samo v Belfastu so jim dali pravo, da zamorejo voliti komisarja pristanišča, in še v nekih krajih mestnega komisarja.

Na Švedskem se krajni selfgovernment vrši v mestnih in kmečkih občinah. Nemorožene ženske se udeležujejo na isti način, kakor moški, pri občinskih zborih in pri volitvah občinskih odborov. One zamorejo osebno glasovati ali se pa poslužiti občne pravice glasovanja po pooblaščenjih. A one ne morejo biti izbrane za dostojanstvenike in vršilce teh dolžnosti. Vsled zakona od 6. avgusta 1889. pa zamorejo biti ženske izvoljene v mestih in po vaseh v oddelkih za pomoč siromakom.

Na Nemškem, kakor v Avstriji, se udeležujejo žene o volitvah v deželne in krajne zbore (Kreistag). Ne more se jih pa voliti na občinska častna mesta. Za omožene žene glasuje mož, žene sui juris glasujejo po pooblaščenju.

Na Ruskem je bila skupščina ruske vasi — mir —, ki je prešla z zelo majhnimi spremembami v svoji prvotni organizaciji skozi veke do naše dobe, tip krajnega selfgovernmenta; tu imajo vsi, katerih se iščejo koristi občine, tudi pravico glasa, in za to niso izvzete niti žene.

Delegacija in atribucija censusa. Žena ima pravico, da doda svoj davek možu ter tako popolni njegov volilni census; tako je na Italijanskem za zakonodavne volitve. Udova ali postavno ločena žena zamore dodati vse davke, ki jih plača od nepremaklin, svojemu sinu, zetu ali, kogar imenuje. V nekaterih državah taka delegacija ni dovoljena pri političkih volitvah, dočim je dovoljena pri krajnih, mestnih volitvah. Tako je v Belgiji in na Romunskem.

In tako, kakor smo iz tega razlaganja videli, so dali v krajnem selfgovernmentu volilno pravico ženam tudi v Angliji in njenih naselbinah, na Švedskem, na Izlandu,

Finskem, v Rusiji; v kmečkih občinah v Avstriji, na Pruskem, Saksonskem, v Braunschweigu in nazadnje v dveh državah Severne Amerike: v Wyomingu in Kansasu. Razven tega uživajo žene pravico glasovanja v šolskih ustanovah na Norveškem in v 15 državah severne Amerike (Zjedinjene države).

Pasivno volilno pravico (da smejo biti voljene) imajo žene samo v šolskih ustanovah (na Angležkem, Norveškem, v prestolnici Švedske in v nekaj manj od polovice Zedinjenih držav); pri društvih za pomoč siromakom (na Angležkem, Švedskem, Finskem); v občinski upravi (v Kansasu in Wyomingu); na Ruskem samo v selskih skupščinah (mirih); v Avstriji in na Pruskem zamorejo žene pri volitvah glasovati le po pooblaščenjih.

J a v n e s l u ž b e. Dve vrsti raznih služb razločujemo: administrativno (upravno) in sodno. Le pri prvi vrsti zamoremo postaviti meje med raznimi atribucijami. V sodni so vsa mesta od zgoraj navzdol stopinje, ki imajo isti značaj; vsa ta mesta predstavljajo nekakšno delegacijo neposredne suverenitete: njih nosilci so, kakoršen si bodi njih razred, direktni predstavniki veličanstva, bodisi vladarjevega, bodisi narodnega, v katerega imenu se sodi. Iz tega se vidi, da ne more biti nijedna sodna služba pristopna ženam, razven v državi Wyoming.

In tako vidimo, da žene vršijo službo zdravnic, učiteljic, nadzornic v kaznilnicah, upraviteljic raznih zavodov, pri pošti in brzojavu, pri šolskih upravah itd., a rešeno je danes tudi že vprašanje, da zamorejo žene biti i odvetniki (na Francoskem).

* * *

Kakor smo videli iz teh kratkih beležek, je zakonodavno gibanje daleč od tega, da bi bilo to vprašanje že rešeno; stojimo še le pri prvem začetku; povsod nahajamo o tem isto stremljenje. Velika ameriška republika, svobodna tradicij in

predsodkov starega sveta, z najglasnejšo demokracijo, z družbo kaj smelega in podjetnega duha, ki o ničem ne sumnja, katere ne prestrašijo paradoksi, Zedinjene države nam morda podajo najčudnejši in najpoučnejši prizor. Amerikanci so odstranili družabne zapreke, ki so se vzdigale proti ženam; oni jih puščajo ne samo v javne službe manjše važnosti, marveč tudi v biroe.

Stara Evropa od svoje strani briše prah vekov s svojih zakonikov. Odstranja večni sistem varuštva, ki je tlačil žene, daje jim svobodo razpolaganja z imetkom in z osebnostjo; toda ona se brani, da bi jim priznala pravico izven zasebnega delokroga. Gotovo po vsem svetu so dali ženi nekako neodvisnost, toda le v sferi občnih, krajevnih interesov, v kolikor ti interesi ne posegajo v politiško delovanje.

Istodobno odprli so ženam vrata višjih šol in vseučilišč; one se zamorejo združevati v svrhu pouka. Čedalje večjo svobodo jim dajejo, da bi mogle koristno uporabiti svoje znanje, ako bi bile primorane, da iščejo iz istega koristi. Država jih sprejema v službo in daje jim pravico, da se morejo posvetiti svobodni obiti.

Kolikor bolj je zoženo mesto žene v politiskem življenju kakšne države, toliko večja in težja je odgovornost zakonodavca, ker ne daje ženi in ji ne zagotavlja popolnega razvitka njene osebnosti in njenega dostojanstva, kar je pa zlasti škodljivo v obsegu njenega zasebnega življenja.

NOVE KNJIGE.

Fr. Prešeren, Poesien. In deutscher Übertragung gesammelt und herausgegeben von Dr. Fr. Vidic. Im Verlage des Herausgebers. In Commission bei Alfred Hölder.

Nemci imajo v svojih prevodih zastopane skoraj vse znamenitejše prikazni v svetovnem slovstvu. Komaj izide kako imenitno originalno delo, že sledi skoraj v

istem času nemški prevod, da, često po več prevodov, s katerimi tekmujejo razne tvrdke med seboj. Organizacija je tako izvrstna, da se Nemec, ki razume le svoj jezik, vendar v slovstvu brez težave svetovno izobrazí.

Tudi razni plodovi slovenske Muze so se prelagali v nemščino, toda v tako malem obsegu, da bi si Nemec, ki sodi slovstva le po zastopstvu v svojih prevodih, stvaril samo mnenje o bornosti naše literature. Zakaj se je tako malo prelagalo, ne bomo globoko preiskovali. Razni činitelji so vplivali: poglavitno je pač, da nam sicer ne manjka dobrih, pač pa nam nedostaja epohalnih del, ki bi po njih na mah zaslulo slovensko ime; taka dela bi privabila tuje podjetnike k nam, dočim jih moramo zdaj iskati in lepo prositi mi. Razmere nam dovolj jasno osvetljuje dejstvo, da se je nemški Prešeren (!) izdal le v samozaložbi!

Res se v novejšem času tudi na tem polju deluje pri nas nekaj več. Posebno priznано najboljši prevoditelj, prof. Funtek, je tu neprestano delaven. Spretnega prevoditelja se je pokazal tudi dr. Gojmir Krek v svoji študiji v Aškercu in v malem že prej; kot tretji se jima pridružuje izdajatelj naše knjige, ki pa je prevajal prozaične sestavke. Ali vse to so doslej — o Samhaberu seveda ne govorim — le kosci, Dr. Krekovo delo že po svojem namenu. Zdaj se nam pa podaje skoraj celoten Prešeren. Izpuščena je »Nova pisarija« — Dr. Vidičev razlog za to ne velja prav — ona dva literarna soneta, vsi zabavljivi in drugi napisi, pesmi v »Dostavku«, razen treh, in seveda vsi prevodi iz nemščine. Namesto teh so nam prav dobro na novo došle originalne nemške pesnitve Prešernove, kolikor so bile izdajatelju pristopne, skupno 16. — Prevodom je pridejal izdajatelj »Predgovor«, ki pojašnjuje zasnovo knjige, ter kratek životopis Prešernov. Pod črto je tuintam kaka stvarna opazka; naj bi jih bilo več, ker je gotovo marsikaj izmed namigavanj bralcu — zlasti ino-rodcu — neznano.

Prevedene pesmi so uvrščene v obče v onem redu, ki nam je znan iz vseh dosedanjih Prešernovih izdaj: Lieder, Balladen und Romanzen, Verschiedene Gedichte, Ghaselen, Sonette, die Taufe an der Savica. Že iz te razdelitve vidimo, da so

one tri iz »Dostavka« uvrščene drugje, in da so originalne nemške priklopljene prevedenim. Kolikor morem spoznati je urednik te pesmi skušal vriniti v sorodno okoličje, kar odobravamo z ozirom na občinstvo, ki mu je knjiga namenjena, dasi bi sicer želeli, da bi se n. pr. izvirne nemške združile v celoto in podale kot »dodatek«, ker so le v koliziji z naslovom »in deutscher Übertragung«! — Zakaj sta sicer pesmi »Prošnja« (»Bitte«) in »Ukazi« (»Gebote«) morali premeniti mesto, ne morem dognati.

»Gesammelt und herausgegeben« čitamo na naslovnem listu. To se pravi, da Dr. Vidic ni prevajal sam, in vendar so trije soneti njegovi. Ker so zastopani poleg Prešerna razni prelagatelji, se razume, da ni knjiga niti po duhu prevodov niti po besedilu jednotna. So dobri prevodi, ali so tudi slabi. Naglašalo se je tudi drugje, da bi bil urednik moral biti mnogo izbirčnejši; tudi bi smel ob potrebi sam poseči vmes ali pridobiti koga drugega. V podrobno presojo posameznih prevodov se ne spuščam, ker bi se moral obračati k prevelikemu številu prevoditeljev, deloma že mrtvih. O treh prevodih, ki jih je oskrbel Dr. Vidic sam, se pač smemo izraziti, da ne spadajo med najboljše v knjigi. V stavku: »Wenn einem ward vom Glück zutheil die Schelle« (s. 161.) bi si Nemec, ki ne pozna izvirnika, ubijal glavo, kak »kraguljček« (Schelle) ima pesnik v mislih; Da je Schelle — Mauschelle, ne bo dognal. Za rimo »Leuten — leiden« dobe le pesnikopravki licencijo; slovnica se upira izrazu (s. 153.) »zur Schau« i. dr. Tudi dikcija v obče bi se morala še opoliti: n. pr. s. 148. »Wie 's Lehen Zinsen stelle (sic!)

Kakor pripomni izdajatelj sam (s. III.), je skušal iz vseh prevodov, ki so mu bili na razpolago, izbrati najboljše. Pri tem odločuje kolikor toliko okus. Meni se zdi n. pr. Waldeckov prevod soneta »O Vrba..« lepši kasor Pennov. Istega prelagatelja prevod soneta »Ni znal molitve žlahtnič trde glave« mi skoraj bolj ugaja kakor sicer gladek brezimnik H (ali ni to neki visokoroden gospod?)

Prevodi sploh malokdaj dosežajo original, pri tako subjektivnem pesniku, kakor je Prešeren, je to temtežje. Slovenci ne bodo iskali užitka v tej zbirki prevodov; opazovali pa bodo z zanimanjem svojega ljubljenca v drugi obleki; zlasti so jim,

kakor rekoč, dobro došle one izvirne nemške pesmi Prešernove, v kojih leži upravliteraren pomen te izdaje za slovensko občinstvo.

In Nemci? Bojim se, bojim, da bo knjiga padla neopažena kakor kapljica v širno morje njih lastne produkcije, in da jo bodo vrhutega požrli veletoki inih prevodov. Kak literaren historik morebiti pobsrka po njej. — Knjiga prvič ni »Ereignis«, ki deluje z elementarno silo, in drugič je način objave in razprodaje ponesrečen. Da bi knjiga prišla v svet, moralo bi jo vzeti energično pod svoje okrilje kako veliko založništvo s svetovnim renomejem, kakor se je n. pr. sedanjemu dvorn. svetniku Dr. Gregorju Kreku posrečilo za svojo »Slavische Anthologie« pridobiti tvrdko »Cotta«, — da, potem bi ne jemali knjige v roke le skeptiki, ki že a priori hočejo v njej najti le slabosti. — S tem sem se približal mislim, ki sem jih izrazil v začetku.

Facit bo najbrže, da bodo knjigo, namenjeno Nemcem, kupovali v pretežni večini Slovenci že iz pietete, sporadično tudi drugi Slovani, ki ne znajo slovenščine — kdo se je uči? — najmanj pa Nemci! To obžalujemo tudi glede na lep konkreten namen izdaje: čisti dobiček je namenjen fondu za Prešernov spomenik. — Eden vspeh pa je dosežen: Nemcu je omogočeno spoznavati našega Prešerna, ako hoče.

Vsekako gre zbiratelju hvala za trud in požrtvovalnost. Bolje pa bi nemara bilo, ko bi še bil počakal nekaj časa, da bi si mestoma oskrbel boljših prevodov, da bi pesnika izdal celotnega in morebiti le pridobil založnika, čegar ime bi že bilo reklama. Kar se tiče Prešernovega spomenika, se res mudi; ker pa je stoletnica zamujena in se oni fond menda vekša le po obrestih, bi bilo omenjenim načinom manj zamujeno, kakor je zdaj prenačljeno!

Dr. J. T.

Fr. Malograjski. »Z viharja v zavetje«. Roman in življenja preproste deklice. (Zabavna knjižnica »Slov; Matice« XII. zvezek). V Ljubljani 1900.

To je knjiga, ki se čita in se bo gotovo še mnogo čitala ter bi se še bolj, ko bi prišle Matičine knjige med širše ljudstvo. — Že označba »roman in življenja preproste deklice« da slutiti, kak duh bo

preveval spis; pripravljeni smo na romantiko. In res je ne manjka, pa istotako res čuti dandanašnji svet nekaj potrebe po romantiki, zdaj, ko se je nasitil ali premastne ali iz samega vonja obstoječe hrane. V nekaki omamljenosti sledi bralec oni preprosti deklici, ki, krepak, zdrav otrok prirode, mora izkusiti tolike gnilobe človeškega življenja, ki se suva v duševne in telesne bridkosti, druga za drugo. »Revica«, pravimo nehote, pozabivši, da je vse izmišljeno. Saj je za človeka iluzija tolikega pomena, vir raznih sladkosti: radi se ji včasih vdajamo kar namenoma. Ljubke Rezike se oklenemo; smili se nam, ko jo brezvestni ljubimec, ki pri njej ne pride do svojega namena, žrtvuje koketki, s strahom jo spremljamo na nadaljnjih potih, ki jo večkrat peljejo pogubi v žrelo; kako trepetamo za njo pri egiptovskem konzulu, misleč, da propade — čudež jo reši, in v naglici ne pomislimo, da je čudež. Ko jo Albin v drugič zapusti, smo nekoliko iznenadeni, da konec ni tako »lep«, kako smo že pričakovali; ali potolažimo se, ko spoznamo Albinovo podlost. V redovniški obleki dobi preganjana in tolikokrat ogoljufana deklica zavetje za svojo hrabro ohranjeno nedolžnost.

In kaj se še poleg tega glavnega dejanja vse godi v romanu! Tepeži, nezgode, veselo družbovanje, poskušen umor, vojska — vse to se razvrščuje pred nami. Nove osebe nastopajo in stare se porablajo tako, da smo na koncu poučeni o vseh; dobro zmaga, hudo se kaznuje. Popeljemo se v tuje kraje, vpogledamo pa tudi v duše posameznih oseb. Dejanja je mnogo, motivacija je obsežna. Dogodek se podi za dogodkom, tako da je pričakovanje vedno napeto. Spominjamo se svojih mladih let, ko smo take romane čitali z ognjem in srcem.

Dispozicija je preudarjena. Dobro sta n. pr. porabljeni Tržačanki; ona tajnost, ki obdaja njuni osebi, zbuja trajno napetost, dokler ne doseže vrhunca v odkritju, da sta Rezika in Brigita sestri. V zbujanje pozornosti je porabljeno često običajno sredstvo, da se iz situacije povzame najprej odstavek v direktem govoru, potem mu sledi široko pripovedovanje od kraja. Značaji se v obče dobro spopolnjujejo v svoji individualnosti od stopnje do stopnje; duševni preobrtati se redno vtemeljujejo zadostno,

le sklep Rezikin, da postane redovnica, se zbudi in izvrši prehitro za tako odločilen korak. Značaji so, izvzemši edino Reziko in v nekih ozirih mladega cerkovnika, le temni; v tem svetlejši luči se blišči Rezika; ker se pa pisatelj vsaj tendencioznosti ni vrgel v roke, se nejednaka razdelitev luči in teme manj opazi. Osebe se bližajo preveč tipičnosti; da je zapeljivec in srčni ljubček obligaten — logar, smo že kar navajeni.

Pisateljevega opisovanja in premišljevanja je v romanu preveč. Svoje mnenje bi moral položiti o sebam v usta, ne pa ga izražati sam naravnost. Tudi značaji se morajo risati le posredno v živem razvoju dejanja, ne naravnost. Opazke kakor »Ta tolažba je jako značilna« (str. 4.), »da se mu je zdelo to potrebno, je pomenljivo in značilno« (str. 127.) in »Značilno za Albina je« (str. 144.) — si dela k večjemu bralec — na robu knjige! Tupatam se tudi ne moremo strinjati s pisateljevimi nazori. Neumestna je sodba »o ženskah« na str. 47., ki se glasi: Albin... »si je bil naredil tudi že svojo trdno sodbo o ženskah. Vedel je (torej je to res?! Op. ref.), da so večinoma površne, nesposobne za globokeje čute in da malokdaj dolgo žalujejo po kaki izgubi, ker se preveč bavijo z mislijo, kako bi to izgubo nadomestile. In kakor hitro se jim to posreči, je pozabljena tudi nezgoda!« Proti nastopnim stavkom ne pripomnimo ničesar, ker izražajo le zasebno prepričanje duševnega slabčeka Albina. Po nekod se je pisatelj malo zaletel, da nastanejo protislovja; s. 152: »Bil je (Končnik) sicer kmet, a že po njegovi zunanosti se je poznalo, da je boljši kmet in da živi v obilosti, za kaj bil je zdrav, krepak in poleg tega ne ravno — grdega lica« — je li zdravje, krepekost ali celo negrdo lice (!) v kaki vzročni zvezi z obilostjo boljšega kmeta? S. 16: (Končnik) ima »precej obilen trebuh, vsled česar je nosil spodnje tri gumbe pri telovniku zmeraj odprte« — tako si ne predstavljamo »korenjaka«, kakor se imenuje K. na isti strani; in če mu je »obraz od pijače nekoliko zaripljen« (n. m.), bi rekla pač le ljubeča usta, da je bil »ne ravno grdega lica«. S. 14. »Vedela je (Meta), da je lepota za žensko velik dar božji, a da ji je lahko tudi vir nesreče, da celo pogube, na to navzlic lastni žalostni izkušnji ni

misllila« — misllila je, ali ravnala se ni po tem!

Jezik je gladek, tekoč, v malem seveda poboljšljiv; na s. 2—3 n. pr. se nahaja šestkrat veznik »a«, trikrat napačno ali nepotrebno: 1. »Kakih 38 let stara, a še krepka in čedna ženica« — kakor bi ženska v teh letih bila le izjemno krepka in čedna! 2. »na vzvišenem, a ravnem prostoru« — saj je prostor lahko vzvišen in raven. 3. »Onkraj cerkve je župnišče, a za cerkvijo šola« — zakaj bi neki ne bila za cerkvijo šola?

Na s. 152 je tiskovna pomota: med njo (namesto »njim«, namreč Končnikom) in med Tržačanko.

Roman je za »Zabavno knjižico« jako pripraven. Dr. J. T.

Cankarjevo dramo »Jakob Ruda« uprizorijo v prihodnji sezoni na kralj. srbskem pozorišču v Belgradu. Prevel jo je naš so-trudnik g. Miloš Ivković.

»**Novi akordi**«, zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek. Založništvo L. Schwentnerja, Ljubljana. Upraviništvo: Dvorski trg št. 3. v Ljubljani. Cena za celo leto 8 K, za pol leta 4 K. 50 st, posamezni zvezki po 2 K. Izhaja po 6-krat na leto.

Vsebinska 2. zv.: A. Lajovic, Dunaj: »Sanjarija« za klavir; Dr. Benjamin Ipavec, Gradec: »Če na poljane rosa pade«, za srednji glas in klavir; Josip Procházka Ljubljana: »Vabilo« za moški zbor; Dr. Gojmir Krek, Ljubljana: »Vabilo« za mešan zbor; Viktor Parma, Črnomelj: »Mandolinata« za klavir; Dr. Gustav Ipavec, Št. Jurij ob juž. železnici: »Tiček« za mešan zbor; Danilo Fajgelj, Gorica: »Fuga« za orglje; Risto Savin, Praga: »Étude« za klavir; Fran Ferjančič, Ljubljana: »Pokojnici v slovo« za ženski zbor; Dr. Gojmir Krek, Ljubljana: »Jaz nimam več palm...« za tenor in klavir. —

Pridržujemo si strokovno oceno za prihodnjič; danes »Nove akorde« toplo priporočamo.

BELEŽKE.

»Rdeči prapor« se je vrgel na nas z vso svojo vojsko. Nastopila je proti nam zelo bojevito tudi gospa Ada Kristan ter

dokazala, da je izvrstno dresirana soc. demokratka, in drugega nič. Šulmajsterski ton, v katerem nas obdelava »R. p.«, priča, da so v uredništvu tega lista ljudje, katerih ni resno jemati. Nam se ti ljudje usmilijo, ker jih je nemila usoda opeharila za pamet, da so jo zamenili za soc. demokratske dogme. Sedaj se pa mučijo s tem, da hočejo vpreči v te dogme vse, karkoli ima opravka s človeško družbo, oziroma s človeškim umom. Vse, kar se jim upira, proglašajo za nesmiselnost, za ignorantstvo.

No, mi se ne bomo prepirali z »R. p.«, ker se nam to ne zdi nič vredno, ni potrebno. Šli bomo svojo pot dalje. Le da veliko vznemirjenje in začudenje iz glav gospodov urednikov »R. p.« prepodimo, povemo jim glede članka ga. Abditusa sledeče: »Slovenka« ni glasilo kake stranke ali kakega društva in tudi ne glasilo urednice, marveč glasilo slovenskega ženstva, kateremu pa ne misli to glasilo ničesar diktirati. Slovensko ženstvo lahko svobodno voli mej strankarskimi prepričanji, samo lahko sodi in išče resnico. Urednici ne pride na um, da bi hotela slov. ženstvu sugerirati bodisi taka ali taka načela, kakor je to navada naših soc. demokratov. — Vse, kar prinaša »Slovenka«, ima le namen razpravljanja in vsestranskega pojasnjevanja ženskega vprašanja. Naše sotrudnice in sotrudniki so lahko pristasi najrazličnejših strankarskih prepričanj, da le stvarno razpravljajo o predmetih, ki spadajo k ženskemu vprašanju. Da pa tendenca lista sloni na krščanskem načelu, je več nego umevno. Ako torej uredništvo priobčuje primerne spise soc. demokratov, ne pomeni to nič drugega, nego svobodnomiselnost našega lista, ne pa nepobitnost dotičnih načel. Uredništvo, ali točneje urednica, tudi vé prav dobro, kaj hoče, ter prav dobro pozna svojo nalogo, čeprav gospodi okrog »R. p.« marsikaj iz »Slov.« ne gre v glavo. Sicer pa gosp. Abditus ve, kako je prišlo, da smo ga zaprosili za razprave o ženskem vprašanju. Pripomnimo še, da tega gospoda menda ne dičijo tipični znaki naših soc. demokratov: strankarska zagrizenost ali bolje — zbesnelost.

Pa še nekaj imamo na srcu na uho povemo namreč uredništvu »R. p.«, da so tisti vrabčki, ki čivkajo po strehah o tem, da je uredništvo »Slovenke« pod železno

kontrola nekega konsorcija, ali veliki lažnjivci ali pa slabi dotipneži. O svojem nastopu je urednica pač dobila neko občo direktivo, a to le vsled vesti, ki so krožile v javnosti, da se namreč za njo skriva g. Kristan, da torej »Slovenka« preide v roke soc. demokratov. Od tedaj pa se konsorcij v uredniške posle nikdar več ni vtikal, in o rokopisih, ki imajo priti v »Slovenko«, ne odloča nihče drugi, nego urednica sama in eventuelno — suša v uredniški miznici.

Tudi pouk, ki ga je uredništvo »Slovenke« baje potrebno, naj ne dela sivih las hudim urednikom »R. p.« Naše uredništvo je namreč tako preskrbljeno z najboljšimi učnimi pripomočki, praktičnimi in teoretičnimi, da »Rdeči prapor« o tem res ne more priti v poštev.

* * *

Ko je bil list že stavljen, došla nam je 34. št. »R. p.«, v kateri g. E. Kristan odgovarja na neko notico v »Edinosti«. nanašajočo se na »Slovenko«. G. E. K. je storil urednici tega lista veliko uslugo, da je končno pojasnil bivše svoje razmerje do »Slovenke« oz. njenega sedanjega uredništva. Omenjeni gospod pripoveduje namreč, kako da je bil od tega uredništva naprošen za sodelovanja ter za sodelovanje že pri stestavi programa, pri poskusih za pridobitev novih sodelavcev itd. To je gola resnica, in resnica tudi, da se je g. E. K. prošnji trudoljubivo odzval. Njegovo pripovedovanje moramo popopravi le v toliko, da je bil za sodelništvo oz. sodelovanje naprošen temeljem osebnega prijateljstva, brez ozira na njegovo notorično soc. demokratično prepričanje. Nova urednica je bila tedaj, ko je sprejela ured. »Slov.«, oborožena sicer z najlepšimi ideali, najboljšimi upi in največjim navdušenjem, a na uredniškem polju je bila popolna novinka ter so uredniški posli zanj pomenjali tem večje težave, ker je bila v boju za existenco zaposlena tudi drugod. Umevno je torej, da je bila le vesela, da je imela v Trstu prijateljev, ki so jej hoteli iti pri začetnih uredniških poslih na roko. No g. E. K. je novi urednici celo prerokoval, da jej po parmesečni praksi uredovanje ne bo delalo nikakih težav več ter tudi ne bo potrebovala nobene tuje pomoči. Da bi

pa hotel g. E. K. svoje prijateljsko razmerje do urednice izrabljati v strankarske namene ter uplivati na urednico v tem zmislu, da bi »Slovenko« urejevala v soc. demokratičnem duhu — na to urednica ni mislila in še danes o g. K. tega ne misli. Ali ne tedanje šikane katoliških slovenskih listov je bilo treba odgovoriti in lepo bi bilo od g. E. K., ako bi bil tedaj vpošteval razmere, glede katerih si je moral biti vendar popolnoma na jasnem, ter mučen položaj urednice in bi bil že takrat pojasnil svoje stališče napram »Slovenki« kakor je to storil sedaj, namreč v smislu, »da ima vsak sodelavec s tem, kar napiše, upliv na uredništvo«.

Sedanja urednica ni nikdar skrivala svojih načel in jih tudi v bodoče ne bo. Da ta načela ne soglašajo s temeljnimi nauki soc. demokracije, je res, a mislila je, da bi v nekaterih točkah — z malo dobre volje — tudi naši soc. demokrati lahko podpirali »Slovenko« ter bi ji zato dobro došel vsak stvaren soc. dem. sodelavec, in g. K. tembolj, ker je že preje pisal za »Slovenko«. No, zadnji napadi »Rd. prapora« pa so nas poučili, da se z ljudmi, ki zmerjajo onega, ki se z njimi ne strinja, ne da pakirati. In s tem — amen.

Uredništvo.

C. kr. umetno-obrtna strokovna šola v Ljubljani. Dobili smo poročilo tega zavoda o šolskem letu 1900-1901, iz katerega posnemamo glavne podatke, tičeče se pouka za deklice. Naznačeni zavod obsega poleg podnevne šole za obdelovanje lesa podnevno šolo za umetno vezenje in čipkarstvo s strokovnimi oddelki za a) umetno vezenje, b) šivanje čipek, c) pletenje (kleklanje) čipek; dalje obseza zavod javno risarsko šolo za deklice.

Podnevni šoli za umetno vezenje in čipkarstvo je namen, vzgajati umetniško izvežbane vezilje in čipkarice. Poleg tega naj oživi ostanke istovrstne domače industrije, ohranjene še na Kranjskem, in naj na podlagi pravih, zakonom sloga primernih principov in po vzgledih dobrih vzorcev omogoči splošno racijonalno izurjenost v belem in pisanem vezenju ter v čipkarstvu.

Pouk je deloma teoretiški, deloma praktični in obsega predmete: nemški jezik, slovenski jezik, računstvo in knjigovodstvo,

elementarno prostoročno in strokovno risanje, prenašanje vzorov na blago, rezanje oblik, osobito pa praktiška dela v ateljejih, katerim je odločeno največje število učnih ur. Tu se učenke po priznanih učbah sistematiško poučujejo, seznanjajo se z najvažnejšimi metodami izdelovanja in dekoracije, z vsakovrstnim materialom in njega dobavo, ter spoznavajo vse zahteve, katere stavlja sedanjí čas do umetnoobrtnih ročnih del.

Za absolventinje se nahaja na zavodu poseben kurz, v katerem izdelujejo predmete za praktiško uporabo in se pripravljajo za samostojno izvrševanje priučene umetnosti.

Dela učenk so njih last, ako predstavljajo učni načrt, n. pr. vzorni prti, vzorni trakovi i. t. d.

Redne učenke dobivajo v to potrebni material od šole zastonj. Hospitantinje si morajo material in priprave za delo napravljati ob svojih stroških.

Namen javne risarske šole za deklice je, odraslim deklicam in damam dajati priliko, da se urijo v kopiranju vzorcev za ženska umetna ročna dela in v risanju sploh, osobito pa v risanju po naturi.

Pouk se vrši vsako sredo in soboto popoldne od 2. do 4. ure in je brezplačen. Pri vstopu je treba odšteti vpisnino 2 K, ki se porabi za nakup učil. Risarsko pravilo si mora vsaka obiskovalka sama preskrbeti.

Podnevno šolo lahko obiskujejo redne učenke, to so take, ki se hočeje učiti v smislu učnega načrta v vseh predpisanih letnikih, in izredne učenke ali hospitantinje, ki se udeležujejo le nekaterih učnih predmetov in žele torej, ne glede na predpisani učni načrt, popolniti le nekatere praznine svojega znanja.

Deklica, ki hoče vstopiti v šolo kot redna učenka, mora dokazati, da je ugodno dovršila ljudsko šolo in da je stara 14. let. Učenke, se sprejemajo tudi v (sicer možki) oddelek za pletenje košaric.

Šolsko leto se prične z dnem 16. sept. in končuje dné 15. julija.

Hospitantinje smejo vstopiti tudi med šolskim letom, ako to prostor dopušča.

Za domačinke je pouk na vseh oddelkih brezplačen. Inozemske (redne kakor tudi izredne) učenke plačajo na leto 200 K šolnine.

Redne učenke dobé potrebne šolske knjige, pisalne in risarske potrebščine večinoma brezplačno pri ravnateljstvu šole.

Zavod ima primerno šolsko knjižnico poučne in zabavne vsebine.

Ravnateljstvo zavoda ima za učence in učenke v evidenci tudi boljše in zanesljiva stanovanja, ter se stariši vedno lahko obrnejo nanj pri izbiranju istih. Za popolno oskrbo je plačati približno 24 do 40 K na mesec; stanovanje samo velja mesečno 4 do 8 K.

Iz naznanila o pričetku šolskega leta 1901/1902. posnemamo:

Šolsko leto 1901/1902. se prične v sredo, dné 18. septembra 1901, s slovesno službo božjo.

Redne učenke, ki hočejo vstopiti v šolo, naj se v spremstvu svojih roditeljev ali njih namestnikov zglasé pri ravnateljstvu c. kr. umetno obrtne šole v Ljubljani dné 16. ali 17. septembra od 9. do 12. ure zjutraj, ali od 3. do 5. ure pop. S seboj jim je prinesiti izpustnico ljudske šole in dokaz, da bodo dovršile 14. leto svoje dobe vsaj do 1. januarja 1902.

Izredne učenke (hospitantinje) se takisto vpisujejo dné 16. in 17. septembra, potem pa tudi med šolskim letom, kolikor to dopuščajo šolski prostori.

V javno risarko šolo sprejemajo obiskovalke celo leto.

Pouk v oddelku za pletenje košaric traja jedno oz. dve leti.

Poročila se je dne 3. avgusta 1901, na Bledu znana pesnikinja in naša sotrudnica Franica Vida Vovkova z gosp. Karolom Jerajem, članom c. kr. dvornega opernega orkestra. Čestitamo!

Popravek. V pravilih »Splošnega slov. ženskega društva«, katera smo priobčili v zadnji številki, je stavek o plačevanju podpornine nejasen. Treba ga umeti tako: da podporni člani plačajo najmanj dve kroni na leto.

* * *

Pavliha. *»Kere«*

Od Amazonke dobil je nekđaj moralno [klofuto];
Na Amazonke sedaj — brizga vodeni srd.

Sophos.

2-12

Kavarni
„TRGOVINSKA“ in „NEMŠKA“

Kjer sta shajališči
vseh Slovanov v Trstu

priporoča lastnik **Anton Šorli**
Na razpolago so vsi slovanski in drugi
častniki.

Posebne shrambe za partijago cenjenim gostom.

Pozor „Secesion.“

Kuhinjska posoda od sivega emajliranega železa, prekaša vse druge enake izdelke na trpežnosti in vztrajnosti ter je zelo po ceni in brez konkurence. Zaloge popolne **kuhinjske oprave**. Novost te vrste je patentovani **stroj za kuhanje kave ali čaja**, ki deluje sam od sebe, ne da bi ga bilo treba nadzorovati. Izključno prodajo ima

Anton Amadeo
zaloga železja, kovin in kuhinjskih potrebščin
TRST — ulica Barriera vecchia 5 — TRST

Slovenke!

Spominjajte se družbe ♦ ♦ ♦ ♦

* **sv. Cirila in Metoda**
in zavoda sv. Nikolaja v Trstu. *

— Zavarovanje življenja —

je eminentne važnosti za vsacega človeka, osobito pa za
gospodinje in matere.

V marsikateri obitelji je življenje moža oziroma očeta edini kapital, od katerega je odvisen blagor cele družine. Ako mož predčasno umrje in zapusti nepreskrbljeno udovo z otroci, je često cela rodbina izpostavljena najhujši bedi. Skrbni soprogi toraj ne more biti vsejedno, ako so soprog oziroma otroci zavarovani ali ne. Z zavarovanjem na življenje je možno: Varovati družino za slučaj smrti rediteljeve, preskrbeti otrokom doto, zagotoviti obstanek zakonskim, množiti rodbinsko premoženje, višati privatni kredit trgovcu, obrtniku itd.

Pod najugodnejšimi pogoji sprejema

„SLAVIJA“

vzajemno zavarovalna banka v Pragi zavarovanja na smrt in doživetje, dote otrokom in pokojnine. Ker ves čisti dobiček pripada členom, se po petletni zavarovalni dobi zmanjšujejo uplačila.

Doslej se je členom plačalo dividende	K 716541:28
Reserve in fondi znašajo	„ 20579494:88
vsa dosedanja izplačila pa	„ 62922942:86

Pojasnila radovoljno daje

 Generalni zastop banke „Slavije“ v Ljubljani

— v Gospodskih ulicah št. 12. —